

BIBLIOTECA ...
... MINERVEI

230
GUY DE MAUPASSANT

40565 C
MOȘTENIREA

TRADUCERE

P. LIȘTEVEANU

N°. 177
30 BANI

NUMERE APĂRUTE DIN

BIBLIOTECA „MINERVEI“

a 30 BANI NUMĂRUL

1. M. S. doveanu. — Dudaia Margareta.
2. U. Andreiew. — Guvernatorul.
3. L. Andreiew. — Nuvele.
4. P. Mérimée. — Carmen.
5. M. Eminescu — Proza literară.
6. T. Robeanu. — Poezii postume.
7. Alphonse Daudet. — Scriori din moara mea.
8. Teodor Várnav. — Istoria vieții mele.
9. Ioan Slavici. — Spiru Călin.
10. I. Rossignon. — În livadă
- 11—12. I. N. Potapenko. — În slujbă adevărată.
13. N. N. Beldiceanu. — Cea dintâi iubire.
14. Karl Emil Franzos. — Vrăjitoarea.
15. C. Negruzzi. — Traduceri în proză.
- 16—17. N. V. Gogol. — Tarass Bulba. Vol. I. și II.
18. Al. G. Doinaru. — Călugărul Gherasim.
19. Slavici. — Din valurile vieții.
20. Camille Flammarion. — Visuri instelate.
21. Ivan Turghenief. — Povestiri vânătoarești.
22. R. Festeticz. — Țărături bizare.
23. Grazia Deledda. — Valurile vieții.
24. Mumuleanu, Hrisoverghi, Cuciureanu. — Scrieri alese.
25. H. S. Olcott. — Catechismul Bisericii Buddhiste de Miază-zi.
26. A. Daudet. — Niverneza.
27. Louis Jacolliot. — În țara fachirilor.
- 28—29. Prosper Mérimée. — Colomba. Vol. I. și II.
30. Dr. Andrei Iliescu-Lespezi. — Căsătoria față de știință.
31. O. Pursch. — Maeștri muzicanți.
32. Fridtjof Nansen. — Spre Pol.
33. Artur Gorovei. — Datinele noastre la naștere.
34. Guy de Maupassant — Cei dintâi fulgi.
35. Z. Bărsan. — Nuvele.
36. Scarlat Georgescu. — Cartea Poporului sau Drepțuri și Datorii.
37. I. A. Candrea. — Din Bătrâni.
38. A. Dumas-Tatăl. — Strigoii Carpaților.
39. I. Adam. — Voia mării.
40. Victor Anestin. — Stelele.
41. G. Verga. — Fire de ti-groaică.
42. I. Ciocărlan. — Vis de primăvară.
43. Jules Claretie. — Mansarda.
44. E. Zola. — Două Nuvele.
45. Ioan Slavici. — Educația Rațională.
46. Slavici. — Educația Fizică.
- 47—48. Leon Tolstoi. — Amintiri dela Sevastopol
49. Sextil Pușcariu. — Cinci ani de mișcare literară.
50. Dr. I. Duscian. — Tuberculoza.
51. André Theuriet. — Mă-nunchiul de rugoare.
52. M. Harry. — Nuvele arabe.
53. C. Flammarion. — Erupția vulcanului Krakatoa.
54. Chamisso. — Minunata po-veste a lui Petre Schlemil.
55. Nicolae Gogol. — Poveste.
56. Douglas Jerrold. — Mus-trările Doamnei Caudel.
57. I. Slavici. — Educațiunea Morală.
58. E. Renan. — Pagini alese.
59. J. M. Guyau. — Pentru părinți și copii.
60. H. Macpherson (Jun). — Astronomie populară.
61. Ivan Turghenief. — Asia

MOȘTENIREA

1-1506

516206K

BIBLIOTECA „MINERVEI“

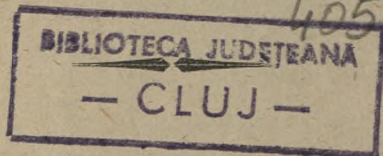
No. 177

GUY DE MAUPASSANT

MOȘTENIREA

TRADUCERE DE

P. LIȘTEVEANU

BUCUREȘTI

516.206

«MINERVA». — Institut de Arte
Grafice și Editură. — B-dul Aca-
demiei 3, — Str. Edgard Quinet, 4

1915

EDITURA INSTITUTULUI DE ARTE
GRAFICE « MINERVA », BUCUREȘTI

REPRODUCEREA OPRITĂ

MOȘTENIREA

I.

Deși nu erau încă ciasurile zece, funcționarii năpădeau ca un șivoiu prin ușa cea mare a Ministerului de Marină, veniți în grabă de prin toate colțișoarele Parisului, căci se apropia anul nou și acum era răstimpul sânguinei și al înaintărilor. O trepădeală prididită de pași umplea haosul acela de clădire întortochiată în toate chipurile, brăzdată de ganguri încâlcite, străpunse și ele cu nenumărate uși cari răspundeau înăuntrul birourilor.

Fiecare intra în despărțământul lui, strângea mâna colegului sosit mai decuvreme, își scotea jacheta, îmbrăca haina veche de lucru și se așeza la masa pe care, un maldăr de hârtie îl aștepta. Pe urmă pornea de iscoadă prin birourile vecine. Cerceta mai întâi dacă șeful venise, dacă era în toane bune și dacă era corespondență multă în ziua aceea.

Funcționarul însărcinat cu orânduirea «materialului general», d-l Cesar Cachelin — fost subofițer în marină și care, mulțumită împrejurărilor, ajunsese prim-registrator — trecea într-o condică mare toate actele aduse de ușierul cabinetului. În fața lui, moș Savon, copistul, un bătrân tâmpit și de pomină în tot ministerul cu nenorocirile lui casnice, transcria pe îndelete un ordin al șefului, și se strădănuia, cu trupul sucit, cu capul întors păsărește, în ținuta ceea țepănă a scriitorășului migălos.

D-l Cachelin, bărbat voinic și pântecos, al cărui păr alb și scurt era zburlit ca o perie pe țeastă, bombănea îndeplinindu-și munca de toate zilele: «Treizeci și două de rapoarte din Toulon. Portul ăsta ne dă tot pe atât de lucru, cât celelalte patru laolaltă». Apoi întâmpină pe moș Savon cu aceeași întrebare din fiecare dimineață: «Hei! moș Savon, ce-ți mai face cucoana?»

Bătrânul fără să conteneze din lucru, răspunse: «Știi bine, domnule Cachelin, că mi-i amarnică vorba în privința asta».

Și registratorul se porni pe răs, cum râdea în toate zilele auzind aceeași frază.

Ușa se deschise și intră d-l Maze. Era un flăcăiandru chipеш, brunet, îmbrăcat peste măsură de lucos și care se socotea desmoștenit de soartă fiindcă-și prețuia firea și apucăturile mai presus de slujba lui. Purta inele mari în degete, lanț gros la ciasornic, monoclu, numai așa de fudulie căci trebuia să-l dea jos când lucra, și-și frământa fără preget palmele ca să scoată mai bine la iveală manșetele împodobite cu bumbi mari strălucitori.

Intrebă dela uşe: «E mult de lucru azi?»
Cachelin răspunse: «Ne dă mereu Toulon-ul. Se cunoaște că vine anul-nou, lucrează pe capete acolo».

Dar acum, un alt funcționar, plin de duh și poznaș, d-l Pitolet, răsări în prag și grăi râzând: «Cu asta vrei să zici că noi nu ne sârguim?»

Apoi, scoțând ciasornicul, spuse: «Zece fără șapte minute și toată lumea la lucru! Mazette! ce însemnează aste? Și mă prind încă, că Măria Sa Lesable a venit aici dela nouă, odată cu slăvitul nostru șef».

Registratorul conțeni scrisul, înfipse condeii după ureche și răzemându-se de speteaza scaunului: «Hei da! ala, de pildă, dacă nu izbutește, apoi nu-i va fi proastă amărăciunea!»

Și d-l Pitolet așezându-se pe colțul mesei și bălângănind piciorul, răspunse: «Ba o să izbutească, tată Cachelin, o să izbutească, fii sigur. Iată pun douăzeci lei pentru cinci bani dacă în zece ani nu va fi șef, vă prindeți?»

D-l Maze care răsucea o țigare desmortîndu-și coapsele la foc, făcu: «Zât! Din partea mea, aș vrea mai de grabă să rămân viața întreagă numai cu două mii patru, decât să mă căciulesc ca el».

Pitolet se învârtea pe călcăe și vorbi așa în zeflema: «Și cu toate astea n'ai pregetat, iubitele, să vii aici, astăzi 20 decembrie, înainte de ciasurile zece».

Dar celălalt ridică nepăsător din umeri: «Hei, drace! nu-mi vine nici mie să rămân în coada tuturor! Deoarece voi alergați aici cu noaptea 'n cap, fac și eu la fel, deși mi-e milă de sâr-

guinta voastră. Dar ca să mergi până acolo în cât să-i zici șefului «cher maître» ca Lesable, să ieși dela birou la șeșe și jumătate și apoi să te târăști dela lucru deadreptul acasă, asta prea e prea. Dealtminteri eu sunt om de lume și am alte îndatoriri cari-mi răpesc timpul».

D-l Cachelin se lăsase de înregistrat și stătea gânditor cu privirea ațintită înainte. In sfârșit întrebă: «Credeți că o să fie înaintat estimp?»

Pitolet strigă: «Cred, cum nu; o să fie și de zece ori, nu odată. Nu-i el degeaba atât de ceapcân».

Și nu mai aveau altă vorbă decât despre înaintările și gratificațiile cari, de vre-o lună de zile încoa, scosese din minți întreg furnicarul acesta mare de mânuitori ai condeifului, dela cei de jos până la cei de sus.

Socoteau sortii de izbândă, presupuneau sumele, cumpăneau titlurile și se revoltau mai dinainte pentru nedreptățile prevăzute numai. Reînțepeau fără contenire dezbaterile încordate din ajun și cari trebuiau să izbucnească neschimbate a doua zi, cu aceleași motive, aceleași raționamente și aceleași cuvinte.

Intră un nou funcționar, mărunț, galben, cu înfățișarea bolnăvicioasă, d-l Boissel, care trăia aidoma ca în romanele lui Alexandru Dumas-tatăl. In imaginația lui, cele mai neînsemnate întâmplări, prindeau chipul unor aventuri extraordinare, și povestea în fiecare seară tovarășului său, Pitolet, ciudatele sale întâlniri din ajun, dramele presupuse din casa lui, țipetele desnădăjduite din uliță, la auzul cărora fusese nevoit să deschiză fereastra pe la ciasurile trei și două-

zeci din noapte. În fiecare zi el despărțea luptători, oprea cai din goană, mântuia femeile din primejdii și cu toate că era străveziu de slab, înșira fără preget, cu glas trăgănat și plin de încredere, isprăvile săvârșite cu puterea brațelor sale.

Cum pricepu că era vorba de Lesable, spuse: «Măine-poimăine, am să i-o zic mucosului ăluia; și, de cumva mai îndrăsnește vreodată să mi ia înainte, o să i trag o sfântă de trântea ca să i piară pofta de-a mai încerca!»

Maze, care fuma mereu, rânji: «Ai face bine, zise el, să începi chiar de azi, de oarece știi sigur că anul ăsta, d-ta, ai fost dat la o parte ca să lași loc lui Lesable».

Boissel ridică pumnul: «Mă juc că, dacă....».

Ușa fu deschisă iară și un tânăr mărunțel de statură, purtând favorite ca ofițerii de marină ori avocații, guler drept, foarte înalt și care își repezea vorbele parcă n'ar fi avut nici odată vreme să termine ce avea de spus, intră vioi, cu o înfățișare îngrijorată. Impărți străngeri de mână ca omul căruia nu-i arde de flecăreală și veni la registrator: «Dragă Cachelin, îmi dai dosarul Chapelon, otgoanele, Toulon, A. T. V. 1875?»

Funcționarul se ridică, apucă de deasupra capului său o scoarță de carton, scoase din lăuntru o cătîme de acte cetluite într'o învelitoare albastră și le dădu: «Poftim, domnule Lesable, dar știi că a mai luat ieri șeful trei rapoarte din dosarul ăsta?»

— Da. Sunt la mine, mulțumesc.

Și tânărul ieși grăbit.

Abia plecase, și Maze, izbueni: «Pfui! ce simandicos! Să juri că'i chiar șef, nu altceva».

Și Pitolet răspuse: «Răbdare! răbdare! o să fie inaintea noastră a tuturor».

D-l Cachelin, nu mai catadicsea să scrie. S'ar fi zis, că un gând nestrămutat nu-i dedea pace. Apoi glăsui iară: «Are viitor frumos, băiatul ăsta!»

Și Maze, îndrugă batjocoritor: «Pentru acei cari își fac din minister o carieră — da. — Pentru ceilalți — nu prea...».

Pitolet îl întrerupse: «D-ta năzuiești poate să ajungi ambasador?»

Celălalt se scutură zădărit: «Nu-i vorba de mine aici. Mie, puțin îmi pasă! Decât spun că cinul de șef de birou nu va fi nici odată vre-o scofală mare pe lume».

Moș Savon, copistul, nu contenise cătuși de puțin copiatul. De câteva clipe însă, muia rând pe rând condeii în cerneală și-l ștergea apoi îndărătnic pe buretele îmbibat cu apă, care împrejmua călimara, fără să izbutească a croi măcar o singură literă. Lichidul negru se prolinse dealungul penei de metal și căzu, grămadă, pe hârtie. Unchiașul privi înfricoșat și jalnic copia stricată, pe care trebuia să o înceapă din nou, precum făcuse cu atâtea altele de un cârd de vreme și zise cu glasul stins și amărât:

«Iacă-tă, iarăși au falsificat cerneala!...».

Un hohot năprasnic de râs izbueni din toate gurile. Cachelin sguduia masa cu pânțele; Maze se adusese de șale parcă ar fi vrut să intre deandăratelea în sobă; Pitolet trepăda din picioare, vântura mâna cea dreaptă ca și când i-ar fi fost amortită, până și Boissel se înăbușise cu

toate că, el, îndeobște socotea lucrurile mai mult tragice decât comice.

Dar moș Savon, ștergând în cele din urmă condeiul cu pulpana surtucului, reluă: «Nu-i de râs asta. Sânt nevoit să fac de câte două-trei ori toate lucrările».

Scoase din tartajele de sugătoare altă foaie de hârtie, potrivi transparentul dedesuptul ei și începu dela cap: «Domnule ministru și stimate coleg...». Deastădată condeiul își păstră cerneala și literile ieșiau curate la iveală. Și bătrânul așezându-se iarăși în ținuta lui sucită, urmă mai departe copia.

Ceilalți nu-și mai puteau domoli râsul. Se înecau. Și asta din pricină că de vre-o șeșe luni de zile, aproape, îi făceau aceeași pozna unchișului fără ca el să aibă vre-un bănat. Și anume, turnau câteva picături de ulei pe buretele umed unde se curățau condeele. Oțelul întinându-se cu unsoare, nu mai prindea cerneală; și copistul zăticnea astfel ciasuri întregi tot mirându-se și amărându-și sufletul; prăpădea cutii cu condee și sticle cu cerneală și încheea în cele din urmă, că toate trebuincioasele biuroului ajunseseră cât se poate de păcătoase.

Atunci slujba-i se prefăcea într'un izvor de necazuri și suferințe. Amestecau praf de pușcă în tutunul bătrânului, turnau medicamente în cana lui cu apă din care sorbea în răstimpuri câte-un pahar, și-l făcuse să creadă că, de pe timpul «Comunei», cea mai mare parte din lucrurile de nevoie zilnică fuseseră înadins falsificate de către socialiști ca să pricinuiască neajunsuri guvernului și să ațâțe răscoala.

Căpătase astfel o frică tainică de necunoscutul întunecat și grozav și o neîmpăcată ură contra anarhiștilor cari, își închipuia că stau la pândă, tupilați pretutindeni.

Dar o zbărnăitură aprigă de clopoțel umplu coridorul.

Știau cu toții că numai Torchebeuf, șeful, sună așa de năbădăios și năvăliră buzna spre ușe, care mai de care să-și găsească mai repede despărțământul.

Cachelin se așeză iară să înregistreze, apoi lăasă din nou condeiu și sprijinindu-și capul în palme, căzu pe gânduri.

Plămădea în sufletul lui o năzuință care îl muncea amar de un cârd de vreme. În tinerețe fusese subofițer în marină, de unde îl reformaseră din pricina celor trei răni căpătate, una la Senegal, și două în Cochinchina și primindu-l apoi în minister mai mult de hatâr, câte neajunsuri nu avusese de îndurat în îndelungata lui perândare ca slujbaș de rând, câte vorbe grele, câte necazuri; deaceea prețuia autoritatea, autoritatea oficială, ca pe cel mai de seamă lucru din lume. Un șef de biurou îi părea lui o ființă deosebită, trăind într'o sferă superioară și funcționarii despre cari auzea zicându-se: «E un pișicher, o să înainteze repede», se arătau în închipuirea lui ca dintr'o altă seminție, de o natură osebită de a lui.

Purta, prin urmare, colegului său Lesable, un respect împins până la proslăvire și nutrea în el dorința tainică, dorința nestrămutată de a-l face ginere.

Fiică-sa va fi odată bogată, foarte bogată. Era

fapt cunoscut de întreg ministerul că sora lui, d-șoara Cachelin, avea un milion, un milion în cap, bani ghiață, amiruiți în tinerețe, se zice, dar purificați prin târzielnica ei pocăință.

Bătrâna fată care-și cheltuisese tinerețea în zburdălnicii și petreceri se potolise dela o vreme și trăia retrasă după ce înjghebase vre-o cinci sute mii de lei, cari, timp de optsprezece ani se întreiseră aproape, mulțămită unei cumplite zgârcenii și deprinderilor vieții prea afară din cale de strânsă. Stătea de-atâția ani la frățină-său care rămăsese văduv, cu o fetiță Coralie; dar, ea, nu ajuta mai cu nimic la cheltuelile gospodăriei ci-și ocrotea și sporea banii, deslușind întotdeauna lui Cachelin: «Nu trebuie să te superi din pricina asta, deoarece strâng pentru fiică ta; mărită-o însă mai degrabă căci vreau să-mi văd nepoții. Numai ea îmi va hărăzi bucuria de a strânge în brațe un copil din sângele nostru».

Faptul era cunoscut în administrație și nici pețitori nu lipseau. Se zicea că însuși Maze, chipeșul Maze, leul biuroului, se învărtea cu un scop vădit pe lângă tata Cachelin. Dară fostul sergent era șiret nevoe mare, trecuse el și prin ciur și prin dârmon, și ținea la un băiat cu viitor, un băiat care ar putea ajunge șef și care să răsfângă luarea aminte și asupra lui.

Deodată, se ridică frecându-și palmele. Găsise.

Cunoștea bine slăbiciunea fiecăruia. Nu-l putea prinde pe Lesable decât măgulindu-i vanitatea, vanitatea profesională. Se va duce la el să-i ceară sprijinul, cum s'ar duce, de pildă, la un se-

nator ori deputat, în sfârșit ca la un ins cu multă vază.

Cum de vre-o cinci ani nu mai fusese înaintat, era pe deplin încredințat că, anul acesta, va fi. Prin urmare se va preface că datorează lui Lesable binele acesta și drept mulțumire îl va pofti la masă.

Odată croit planul, se grăbi să-l îndeplinească. Desprinse din dulap haina de stradă, dezbrăcă pe cea veche și adunând toate actele înregistrate cari țineau de serviciul colegului său, se îndrumă către biuroul în care acest funcționar stătea cu desăvârșire singur, printr'un hatâr deosebit, avându-i-se în vedere sânguința și însemnătatea îndatoririlor sale.

Tânărul scria la o masă mare, în mijlocul dosarelor desfășurate și hârtiilor răvășite, numerotate cu cerneală roșie ori albastră.

Cum văzu pe registrator intrând întrebă cu grai prietenos, în care se întrezărea cinstirea: «Hei, dragul meu, precum văd, îmi aduci mult de lucru?»

— Da, potrivit. Și-apoi ași vrea să-ți vorbesc.

— Șezi, prietene, te ascult.

Cachelin se așeză, tuși, luă o înfățișare tulburată și nu tocmai stăpân pe glas: «Iată ce mă aduce, domnule Lesable. O să-mi spun verde păsul. Voi fi cu sufletul deschis ca un soldat bătrân. Am venit să-ți cer un serviciu».

— Anume?

— În două vorbe. Vreau să fiu și eu înaintat estimp. N'am pe nimeni care să mă ocrotească și m'am gândit la d-ta.

Lesable se îmbujoră puțin, mirat, mulțămit, pătruns de o trufașe sastisire. Totuși răspunse:

«Dar, dragul meu, eu nu-s decât un nimic aici. Sunt mult mai neînsemnat ca d-ta care cată să fii numit în curând prim registrator. N'am nici o putere. Crezi că...».

Cachelin îi tăie vorba cu o respectoasă moji-cie: «Iaca na! Doar iești mâna dreaptă a șefu-lui și de pui o vorbă bună pentru mine, se face treaba. Gândește-te că peste optsprezece luni voi avea dreptul la pensie și ar urma să primesc cinci sute de lei mai puțin dacă nu capăt nimic la în-tâi Ianuarie. Știu eu că lumea zice: «Cachelin nu se sinchisește, are soră-sa un milion.» Nici vorbă că soră-mea are un milion, dar milionul ei scoate pui și ea nu dă nimic, că strânge pentru fiică-mea, și asta-i adevărat, dar fiică-mea-i fiică-mea și eu sunt eu. Și-apoi care mi-ar fi pricop-seala când fiică-mea și cu gineri-meu vor da de mișină dacă eu, n-oi să am ce mânca. Pricepi d-ta cum stau lucrurile, așa e?

Lesable încuviință din cap: «E drept, foarte drept ce spui d-ta. S'ar putea foarte bine ca gi-nerile d-tale să nu fie un om cum se cade. Ș'a-poi, e mult mai sănătos să nu datorezi nimănui nimic. Insfârșit, eu îți făgăduesc să fac tot ce îmi va sta în putință, voi vorbi șefului, îi voi lă-muri împrejurarea, și dacă va fi nevoie, o să stă-ruesc. Las pe mine!»

Cachelin se ridică, apucă mâinile colegului său, le strânse zguduindu-le militărește și îngână: «Mulțămesc, mulțămesc, las'că dacă brodesc vre-odată prilejul... De pot vreodată...» Dar nu ispră-vea neștiind cum să-și întregească vorba și plecă făcând să răsune prin coridor pasul lui cadentat de cătană bătrână.

Auzi însă în depărtare, cum sbârâia de mâni-oasă o sonerie și o luă la goană căci recunoscuse semnalul. Șeful, Torchebeuf își chema registratorul.

Opt zile în urmă Chachelin, găsi, dimineța, pe biuroul său o scrisoare închisă care cuprindea următoarele :

«Iubite coleg, îți aduc fericita veste că ministrul, în urma propunerilor directorului și șefului nostru, a iscălit eri numirea d-tale ca impiegat principal. Măine vei primi înștiințarea oficială. Până acum nu ai știut nimic, așa e ?

Cu tot binele,

«LESABLE».

Cesar alergă numai decât la biroul tânărului său coleg, îi mulțami, își ceru iertăciune, îi făgădui tot devotamentul, însfârșit nu știa cum să-i mai arăte recunoștință.

Intr'adevăr a doua zi se află că d-nii Lesable și Cachelin fuseseră amândoi înaintați. Ceilalți funcționari rămaseră pentru anul viitor și, drept despăgubire, căpătară câte o gratificație care dăinua între o sutăcincizeci și trei sute lei.

D-l Boissel mărturisi că are de gând să pân-dească pe Lesable, la colțul străzei sale, într'una din serile astea, mai pe înoptate și că o să-i tragă o chelfăneală sor cu moartea ca să rămâe întins pe loc. Ceilalți funcționari tăcură măcl.

Lunea următoare, Cachelin, cum sosi, se îndreptă spre biroul colegului său și întrând maestos roști cu glas ca de predică : «Nădăjduesc că vei binevoi să-mi faci cinstea de a cina la noi cu prilejul serbătorilor Bobotezei. Alege-ți singur ziua».

Tânărul, uimit puțin, ridică fruntea și pironi privirea în ochii colegului său; apoi răspunse, fără să-și întoarne căutătura, ca să poată ceti mai bine gândul celui alt.. «Dar dragul meu, vezi că... am făgăduit mai dinainte toate serile».

Cachelin stăruie cu blândețe: «Haideti, nu nesocoti rugămintea noastră mâhnindu-ne tocmai acum, după binele ce ne-ai făcut. Te poftesc în numele meu și al familiei mele».

Lesable, sastisit, șovăia. Înțelesese, dar nu știa ce să răspundă, ne mai având vreme să cugete și să cumpănească de e mai prielnic să fie pentru ori contra. Insfârșit gândi: «Doar, nu mă îndatorez cu nimic ducându-mă să cinez», și primi, cu o înfățișare mulțămită alegând Sâmbăta viitoare. Adăogă, zâmbind: «ca să nu trebuie să mă scol prea dimineată, a douazi».

II.

D-l Cachelin locuia în susul străzei Rochechouart, la catul al cincilea, într'o încăpere micuță inzes-trată cu pridvor de unde se putea vedea întreg Parisul. Avea trei odăi, una pentru soră-sa, una pentru el și alta pentru fiică-sa; sala de mâncare ținea loc și de salon.

În tot răstimpul săptămânei, își bătu capul cu pregătirea cinei.

Chibzuiră multă vreme lista bucatelor ca să poată alcătui o masă simplă și aleasă totdeauna. Și o stabiliră astfel: supă, mezeluri, răcișori și cârnați, un homard, un pui, mazăre boabe conserve, ficat de găscă, saladă, înghețată și fructe.

Ficatul de găscă, îl cumpără dela cârnațarul

de alături, căruia îi puse în vedere să dea marfă bună, întâia calitate. Dealtminteri toată târguiala costa trei lei și cincizeci. În privința vinului Cachelin vorbi cu cărciumarul din colț și acesta îi vându un litru de profiriu nestâmpărat din care se împărțăsea el de obicei. Nu vroia să se ducă într'o prăvălia mare căci se gândea: «Crâșmărașii ăștia au puține prilejuri să desfacă vinurile lor de soi, așa că, ținându-le ani de-a rândul în poloboace cată să fie minunate.»

Sâmbăta se întoarse mai de vreme ca să se încredințeze de erau toate gata. Venind gospodina lui să-i deschiză, era mai roșie ca o pătlăgea, din pricină că, focul, ațâțat dis de dimineață pe vatră de teamă că n'are să isprăvească la timp, îi prăjise fața toată ziua; și-apoi o mai frământa și tulburarea.

Chachelin intră în sala de mâncare să vadă de-î bună orânduiala. În mijlocul odăitei, masa rotundă însemna o pată mare albă sub lumina vie a lămpii acoperită cu abajur verde.

Pe lângă cele patru rânduri de farfurii acoperite cu câte un șervet îndoit ca o tichie de episcop de către d-ra Cachelin, mătușa, stăteau, lateralnice, tacâmuri de metal alb și alături de ele câte două pahare, unul mare și altul mic. Cesar văzu dintr'o ochire că nu-i de ajuns numai atâta și chemă: «Charlotte!

Ușa din stânga se deschise și se ivi o bătrână scundăcă.

Era cu zece ani mai în vârstă ca fratele său și avea o figură îngustă, împrejmuțată cu scărli-onți de păr alb încrețit cu cărligele. Glasul ei pițigăiat părea tare șubred în trupșoru-i gârbov,

și mergea, cam târșind picioru, cu mișcări adormite.

În tinerețe i se zicea : «Ce puiculiță drăgălașe!»

Acum era o babă uscățivă, înzestrată prin urmare cu toate apucăturile bătrânești, neînduplecată, îndărătnică, mărginită la minte, migăloasă, și se întărâta lesne. Pocăindu-se, uitase parcă cu desăvârșire destrăbălările-i de odinioară.

Întrebă : «Hei, ce poștești?»

El răspunse : «Pare-mi-se că numai două pahare nu prea bat așa la ochi. Dacă am da și șampanie... Mai mult de trei-patru lei nu mă costă și apoi se pot adăoga numai decât «ciocănelele.» Atunci s'ar schimba cu totul înfățișarea salei.»

D-ra Charlotte întâmpină : «Eu nu înțeleg de ce atâta risipă. Însfârșit, fă ce vrei, tu plătești».

El șovăia, căutând singur să se încredințeze : «Are să fie mai bine așa, ascultă-mă. Ș'apoi, cu plăcinta de Bobotează, asta însuflețește». Și chibzuind astfel, se hotărâ. Își luă pălăria și scoborâ scara ; apoi, după scurgere de cinci minute se întoarse aducând o sticlă în a cărei coapsă, pe o etichetă mare albă împodobită cu steme revărsate, stătea scris : «Minunat vin spumos de Champagne din viile contelui Chatel-Renovau».

— Și Cachelin spuse : «Numai trei lei mă costă și parcă-i ceva trufanda».

Scoase el însuși «ciocănelele» dintr'un dulap și le rânduî dinaintea comesenilor.

Ușa din dreapta se deschise. Intră fiică-sa. Era o fetișcană răsărită, plină și rumenă, vlăstar al unui neam vârtos, cu părul castaniu și ochii albaștri. Rochia ei ușoară dădea la iveală trupu-i rotundior și mlădios ; glasul-i puternic — un glas

bărbătesc aproape — scotea note adânci cari cutremurau nervii. Strigă: «Șampanie! Dumnezeule! ce fericire!» și bătea din palme ca un copil.

Tată-său îi zise: «Tu, mai cu seamă, ai îndegrije să fii binevoitoare cu domnul acesta, căci mi-a făcut sumă de treburi.»

Ea începu să râcă, un râs răsunător care spunea parcă: «Știu.»

Clopoțelul dela intrare zbârâni; ușile se deschiseră și se închiseră. Lesable intră. Purta frac, fundă albă și mănuși deasemenea albe. Cachelin alergă sastisit și încântat: «Dar, dragul meu, eram între ai noștri; eu, precum vezi, sunt în veston.»

Tânărul răspunse: «Știu, fiindcă mi-ai spus-o dar, m'am obișnuit să nu ies nici odată seara fără frac». Și salută; ținea clacul la subsuoară și avea o floare în cheutoarea hainei. Cachelin îi înfățișe: «D-ra Charlotte, sora mea, — fiica mea, Coralie, pe care noi în casă o numim Cora».

Toți se inclinară. Cachelin reluă: «Salon, din păcate, nu avem. E cam supărătoare treaba asta, decât, ne-om îngădui noi». Lesable prinse vorba: «E fermecător!»

Il desbărară de pălăria pe care el nu prea voia să o dea, apoi tânărul se apucă îndată să și scoată mănușile.

Șezură; îl priveau dela distanță, peste masă, și tăceau. Cachelin întrebă: «A mai întârziat șeful? Eu am plecat decuvreme ca să mai dau o mână de ajutor fetelor ăștora».

Lesable răspunse cu glasul firesc, nesilit: «Nu. Am ieșit împreună pentrucă aveam de

vorbit în privința pânzelor de corturi după Brest. E o afacere foarte încurcată cu care o să avem multă bătae de cap».

Cachelin socoti de datoria lui să aducă și pe soră-sa la cunoștință și se întoarse către ea : «Toate daravelile anevoioase din birou le ia domnul Lesable în primire. Pot să zic că înlocuește pe șef».

Bătrâna fată se închină curtenitor, mărturisind : «O ! știu că domnul e foarte destoinic».

Gospodina intră, împingând ușa cu genunchiul și ținând sus, cu amândouă mâinile, un castron mare cu supă. Atunci «amfitrionul» strigă : «Aidem, la masă ! Șezi aici, domnule Lesable, între sora și fiică-mea. Gândesc că nu ți-i frică de femei». Și cina începu.

Lesable se arată bine-voitor, cu puțină revărsare de trufie pe față, de îngăduință aproape, și trăgea cu coada ochiului la fata cea tânără minunându-se de frăgezimea și deplinătatea sănătății sale ațățătoare. D-ra își risipea graiul, știind gândurile frățină-său, și sprijinea convorbirea banală folosindu-se de toate prilejurile de rând.

Cachelin, nespus de voios, vorbea tare, glumea, turna din vinul cumpărat cu un cias mai înainte dela cârciumarul din colț : «Ia un păhăruț din Burgogne-lul asta, domnule Lesable. Nu zic că-i vre-o viță renumită, dară'i bun, e vin vechi și e curat ; îl iau pe seama mea. Ni l'au trimis niște prieteni cari-s de prin partea locului»

D-ra cea tânără nu zicea nimic, cam îmbujorată, cam sfiicioasă, stingherită de megieșia bărbatului ale cărui gânduri ea le bănuia.

Când se aduse homardul, Cesar spuse : «Ia-

cătă un ins cu care voi face bucuos cunoștință». Lesable, zâmbind, povesti cum un scriitor numise homardul «Cardinalul mărilor» neștiind că dobitocul acesta era negru înainte de a fi fiert. Cachelin începu să râdă din toată inima, repetând: «Ha! ha! ha! mare caraghioslâc». Dar d-ra Charlotte, năpădită de furie, se supără: «Domnul acela a fost un zmintit. Eu nu văd ce fel de legătură poate face cineva. Înțeleg și eu glumele, toate, dară mă împotrivesc cu înviersunare aceloră cari batjocoresc, față de mine, clerul».

Tânărul care ținea să fie pe placul bătrânei fete, se folosi de prilej pentru a-și mărturisi credința în religia catolică. Vorbi de oamenii păcătoși cari defăimau cu atâta ușurință sfintele taine. Și încheie: «Eu respect și proslăvesc credința părinților mei, în ea am crescut, în ea voi trăi până la moarte».

Cachelin nu mai râdea. Invârtea cocoloașe de pâine, murmurând: «E drept, e drept». Apoi schimbă convorbirea, care îl plictisea, și printr'o aplecare a minții, firească tuturor acelor cari indeplineau în fiecare zi aceleași treburi, întrebă: «Frumosul Maze, trebuie să fi turburat de necaz că nu l'au înaintat, hai?»

Lesable zâmbi: «Ce vrei? fiecăruia după faptele sale!» Și deschiseră vorba despre minister, însuflețindu-se cu toții, căci amândouă femeile cunoșteau funcționarii aproape tot așa de bine ca și Cachelin, datorită faptului că auzeau vorbindu-se de ei în fiecare seară. D-rei Charlotte îi plăcea mult Boissel din pricina năzdrăvăniilor cari le povestea și a firii lui romantice; iar d-ra

Cora se gândea în taină la frumosul Maze. Dealtminteri, ele, nu-i văzuse nici odată.

Lesable vorbea de ei cu glas învăluitoare și ridicat, aidoma unui ministru care ar sta să pretuiască vrednicia mai micilor lui.

Il ascultau: «Maze nu-i lipsit de un merit oarecare, dar când cineva vrea să înainteze, trebuie să muncească mai mult ca el. Lui, îi place lumea, petrecerile. Ori, toate acestea întunecă limpeziciunea minții. E vina lui că nu o să ajungă nici odată departe. Va fi poate sub-șef, mulțumită trecerii sale dar, nimic mai mult. Cât despre Pitolet, știe să întocmească de minune, i-o recunoaștem; are o mândrețe în formă care nu i se poate tăgădui dar, fond de loc. La el, toate sunt numai pe de-asupra. E un băiat căruia nu i s'ar putea da conducerea unor treburi de seamă, dar care ar putea fi de folos unui șef deștept săvârșindu-i parte din lucrările sale».

D-ra Charlotte întrebă: «Dar d-l Boissel?»

Lesable ridică din umeri: «Un păcătos, un păcătos. Nu vede nimic în măsură dreaptă. Visează, sârmanul, de-a'n picioarele. Pentru noi, e un om de prisos».

Cachelin începu să râdă și zise: «Cel mai bun e moș Savon». Și se porniră cu toții pe răs.

Vorbiră apoi despre teatre și piesele de peste an. Lesable judeca cu aceeași autoritate literatură dramatică, rânduind lămurit autorii, arătând puterea și slăbiciunea fiecăruia cu siguranța firească oamenilor cari se simt îndrituiți și a tot știutori.

Friptura se sfârșise. Cesar, descoperi acum vasul cu ficatul de gâscă, cu multă băgare de

seamă, ceea ce încuviința o părere bună asupra conținutului. Zise: «Nu știu dacă ăsta-i de toată isprava, dar, îndeobște-s minunate. L'am primit dela un văr al nostru care șeade în Strasburg».

Și mănăcă fiecare cu o respectuoasă încetineală, din mezelul plămădit în ghiveciul de pământ galben.

Veni rândul înghețatei dar, curată pacoste cu ea. Era un fel de sos, o ciorbă, un lichid limpede undoind într'un compotier. Mărunta gospodină rugase calfa cofetarului care venise încă de la ciasul șeapte, să o răstoarne chiar el din tipar, temându-se că ea nu are să știe ce să facă.

Cachelin, amărât, vroia să o trimită înapoi dar, se liniști, în urmă, cu gândul la plăcinta de Bobotează pe care el o îmbucătăți într'ascuns ca și când dosea cea mai însemnată taină. Privirile tuturor se aținteau pe această prijitură simbolică și el o aduse la masă spunând fiecăruia să închiză ochii și să'și aleagă o bucată.

La cine are să cadă bobul? Un zâmbet nelămurit mijea pe buze. D-l Lesable scoase un ușor «ah!» de mirare și arătă între degetul cel mare și arătătorul un bob mare și alb de fasole, plin încă de cocă. Cachelin începu să bată din palme, apoi strigă: «Alege-ți regina! Alege-ți regina!»

Câteva clipe dăinui nehotărârea în sufletul regelui. N'ar săvârși oare un act politic alegând pe d-ra Charllotte? Ea ar fi ademenită, măgulită, câștigată! dar apoi se răsgândi, căci de fapt pentru d-ra Cora fusese poftit și ar fi trecut drept un neghiob preferind pe mătușa. Deaceea se înturnă către tânăra lui vecină și'i înfățișe sâmburele domnesc: «Imi îngăduiți, domnișoară,

să vi-l dăruiesc?» Și pentru întâia oară se priviră în față. Ea zise: «Mulțămesc, domnule!» și primi cheazășia preamăririi.

El gândea: «E într'adevăr frumoasă, fata asta. Are ochi minunați. Și tare-i duruzană, ursoaica!»

O pocnitură făcu pe cele două femei să tresară. Cachelin desfundase șampania care izbucnea năvalnică din sticlă scurgându-se pe fața de masă. Apoi, umplând paharele cu spumă, gazda, zise: «E calitate bună, se vede!»

Dar cum Lesable prinse a bea ca să pue capăt revărsării paharului, Cesar strigă: «Bea regele! bea regele! bea regele! Iar d-ra Charlotte, deasemenea cheflie, chelălăi cu glasul ei pițigăiat: «Bea regele! bea regele!»

Lesable deșertă fără codire paharul și-l puse la loc pe masă: «Vedeți că m'am încumetat!» Apoi întorcându-se către Cora: «Acum, d-voastră, domnișoară!»

Ea dădu să bea dar, cum toți începură să strige: «Bea regina! bea regina!» ea roși și pornindu-se pe râs, lăsă «ciocănelul» dinainte-i.

Sfârșitul cinei fu plin de veselie; regele se dovedi zelos și curtenitor cu regina. Apoi, după ce băuseră licherurile, Cachelin vesti: «O să strângă masa ca să ne facă loc. Dacă nu plouă, putem trece o lecuță în pridvor». Deși înoptase, ținea să le arăte priveliștea.

Deschiseră ușa cu geamuri. O suflare umedă pătrunse înlăuntru.

Era vreme încropită afară, ca în luna lui April. Urcară cu toții treapta care despărțea sala de mâncare de pridvorul larg. Nu se vedea altceva decât o lucire nehotărâtă și searbădă plu-

tind de-asupra marelui oraș, asemenea coroanelor de foc cari împrejmuiesc creștetele sfinților. Pe alocurea lumina părea mai vie și Cachelin se puse să dea lămuriri: «Iată, acolo este Edenul care strălucește așa. Uitați-vă șiragul bulevardelor. Ptiu! cât de bine se deslușesc. Ziua, e minunată vederea de-aici. Oricât de mult ați călători, altceva mai mândru nu o să vedeți».

Lesable se răzemasese de parmaclâcul de fier, alături de Cora care privea în gol, tăcută, cu gândul aiurea, cutropită deodată de una din acele sfârșeli malancolice cari toropesc adesea sufletele. D-ra Charlotte se întoarse în sală, de frica umezelei. Cachelin vorbea mereu, cu mâna întinsă arătând încotro se aflau: Invalizii, Trocadéro și Arcul de Triumf al Stelei.

Lesable, cu glasul pe jumătate, întrebă: «Vă place și d-voastră domnișoară să priviți Parisul de-aici de sus?»

Ea se cutremură ușor, ca și când el ar fi trezit-o și răspunse: «Eu?... da, seara mai ales, cuget la cele ce se petrec acolo, înaintea noastră. Câți fericiți și câți nenorociți adăpostesc toate casele astea! De s'ar putea vedea pretutindeni câte taine nu s'ar desvălui!»

El se apropiase așa de mult în cât coatele și umerii lor se atingeau: «In văpaia lunei, privești asta trebuie să fie frumoasă ca'n basme?»

Ea murmură: «Cred și eu. S'ar putea numi o gravură din ale lui Gustave Doré. Câtă plăcere ar simți cineva să se poată preumbla multă vreme pe acoperișuri».

Atunci el o cercetă în privința gusturilor, iluziilor, plăcerilor sale. Și ea răspunse fără codire,

ca o fată chibzuitoare, cuminte și potrivit de vi-
sătoare. El o găsea plină de bun simț și zicea
că ar fi într'adevăr delicios să și poată aduce bra-
țul împrejurul mijlocului ei rotund și vânjos și
să i sărute vreme îndelungată, cu atingeri ușoare,
negrăbite, așa cum se soarbe cu încetul cel mai
bun rachi, obrazul ei fraged, acolo, lângă ure-
chea pe care se răstrângea o rază dela lampă,
Se simțea atras, tulburat de senzația femeii atât
de-aproape, de pofta cărnii matură și virgină și
de gingașa ademenire a tinerei fete. Și parcă
ar fi rămas aci ciasuri întregi, nopți dearândul,
săptămâni, totdeauna răzemat lângă ea, simțind-o
aproape de el, pătruns de farmecul atingerii
sale. Și ceva, așa ca un sentiment poetic se
stârnia în inima lui, în fața marelui Paris care
se desfășura înainte-i iluminat, trăindu-și viața
nocturnă, viața-i de plăceri și orgii. Ii părea că
el predomnește orașul nemărgenit, că plutește
de-asupra lui; și simțea c'ar fi minunat! E plă-
cut să și sprijine în fiecare seară coatele pe par-
malâcul acesta alături de o femeie și să se iu-
bească, să și sărute buzele, să se îmbrățișeze de
asupra vastei cetăți, de-asupra tuturor mulțumi-
rilor vulgare, de-asupra oricăror dorinți de rând,
aproape de tot de stele.

Sunt seri când sufletele cele mai puțin aprinse,
încep să viseze, ca și când ar prinde aripi. Poate
că el era și cam cherchelit.

Cachelin care plecase să și caute luleaua, se
întorcea aprinzând'o: Știu, zicea el, că d-ta nu
fumezi, de aceea nici că-ți dau. Dar nu-i altceva
mai minunat decât să pufăi aici dintr'o țigare.
Eu, dacă trebuia să locuiesc jos, n'aș fi trăit.

Am putea de-altminteri, pentrucă-i casa soră-mii precum și cele două învecinate, cea din dreapta și cea din stânga. Are venit frumos de aici. Și n'au costat'o scump pe vremuri, casele».

Și întorcându-se spre sală, strigă: «Ori, cât plățiși tu locurile astea, Charlotte?»

Atunci glasul ascuțit al bătrânei fete prinse a grăi. Lesable nu auzea decât crâmpEE de fraze: «...O mie optsute șeasezeci și trei... treizeci și cinci lei... zidit mai târziu... câte și trele casele... un bancher... vândute din nou cel puțin cincisute mii lei...».

Iși povestea norocul cu bună-voința unui soldat bătrân care povestește din războaiele petrecute. Inșiruirea cumpărăturile, propunerile ce-i se făcuseră mai apoi, urcarea prețurilor, etc.

Lesable, interesat de-a binele, se întoarse, proptindu-se de astădată cu spatele de parmaclâcul pridvorului. Dar cum el nu prindea decât frânturi din deslușire, își năpusti deodată tânăra lui vecină și intră înlăuntru ca să audă totul: și așezându-se lângă d-ra Charlotte, vorbi cu ea multă vreme despre sporirea probabilă a chiriiilor și de folosul ce-l aduc banii bine întrebuințați, în valori sau în imobile.

Plecă pe la miezul nopții, făgăduind să mai vie.

O lună mai târziu, nu mai era altă vorbă în tot ministerul decât căsătoria lui Jaques-Léopold Lesable cu d-ra Céleste-Coralie Cachelin.

III.

Tânăra căsnicie se stabili pe aceeași tindă cu Cachelin și cu d-ra Charlotte, într'o locuință la fel cu a lor și din care fusese isgonit chiriașul.

Totuși o neliniște frământa sufletul lui Lesable: mătușa nu voise să asigure Corei moștenirea prin niciun act întărit. Dară, se învoise să jure «înaintea lui Dumnezeu» că testamentul îi era făcut și dat în păstrare d-lui Belhomme, notarul. Pe lângă asta mai făgăduise că toată averea ei va rămâne nepoatei sale sub restrângerea unei anumite condiții. Prididită să desvâlue condiția ceea, ea se ferea să dea lămuriri ei, zâmbind părintește, jurase încăodată că era lesne de înfăptuit.

Față cu spusele și îndărătnicia cucernicei bătrâne, Lesable, fu nevoit să lase lucrurile baltă și cum tânăra-i soție îi plăcea mult, dorința învingându-i nehotărîrea, se plecase înviersunatelor sforțări ale lui Cachelin.

Era mulțămît, deocamdată, deși îl hărțuia mereu o bănuială. Și își iubea femeea care nu-i înșelase întru nimic așteptările. Viața-i se scurgea pașnică și monotonă. Dealtfel se dedase numai în câteva săptămâni cu starea lui cea nouă de om însurat, și se dovedea mai departe, tot funcționarul desăvârșit de odinioară.

Vremea trecea. Anul nou veni iară. Spre marea lui mirare, nu dobândi înaintarea pe care pusese temei.

Numai Maze și Pitolet urcară o treaptă mai sus; și Boissel se spovedi în taină lui Cachelin că în sinea lui își făgăduia să tragă o trântea

celor doi confrăți, într'o seară, la ieșire, înaintea ușei celei mari, de față cu toți. Dar, nu-și ținu vorba.

Opt zile în șir, Lesable nu dete geană de geană de amărăciune fiindcă, cu toată sânguina lui, nu fusese înaintat. Alergă, totuși, ca un câine; neconținut ținea locul d-lui Rabot, subșeful, care zăcea, regulat câte nouă luni pe an în spitalul din Val-de Grâce; în fiecare dimineată venea dela ciasurile opt și jumătate iar seara pleca totdeauna la șese și jumătate. Ce vroiau mai mult? Dacă nu îi răsplăteau cum se cuvine atâta muncă și asemenea străduință se va potrivi și el la purtare cu ceilalți, și asta e. După faptă și răsplată. Dar, cum se îndurase d. Torchebeuf să-l jertfească, el, care-l prețuia ca pe un copil al său? Ținea să limpezească lacrurile. O să se ducă la șef să se descurce cu el.

Deaceea, într'o Luni dimineată, pânice nu-i veniseră încă tovarășii, ciocăni la ușa acestei beizadele.

Un glas pițigăiat strigă: «Intră!» El intră.

Stând înaintea unei mese mari încărcată cu hârtoage, prichindel și cu capul mare crescut parcă din coala de hârtie sugătoare, d. Torchebeuf, seria. Zărind funcționarul lui favorit, zise: «Bună ziua Lesable; ce mai faci?»

Tânărul răspunse: «Bună ziua, «cher maître»; eu, mulțămesc, bine; d-voastră?»

Șeful lăsă scrisul și prinse a-și hățâni jilțul. Trupul lui subțiratec, plăpând, schilav, strâns într'un surtuc negru cu o serioasă croială, părea cum nu se poate mai nepotrivit în scaunul acela mare cu speteaza îmbrăcată în piele. O rozetă

de ofițer al Legiunei de onoare, enormă, luminoasă, așîzderea de o mie de ori prea mare pentru ființa care o purta, strălucea ca un cărbune aprins pe pieptul îngust, turtit sub povara unei gogeamite țeste, de parcă-ți venea să crezi că omul se născuse deadreptul cu făptura unei turle din acelea cari se aseamănă în formă cu ciupercile.

Falca-i era colțuroasă, obrazii scofâlciți, ochii bulbucați și fruntea peste măsură de mare acoperită cu păr alb și adus îndărăt.

D. Torchebeuf rosti : «Șezi prietene și spune-mi ce te aduce».

Față de toți ceilalți funcționari se purta cu strășnicie militărească, socotindu-se aidoma unui căpitan pe bord, căci în mintea lui, ministerul, lua chipul unei corăbii mari, vasul amiral al întregii flote franceze.

Lesable, cam tulburat, cam galben, îngână : «Am venit, «cher maître», să vă întreb de cumva m'ați găsit vinovat cu ceva ?

— Nicidecum, dragul meu, și pentruce întrebarea asta ?

— Fiindcă m'a uimit oarecum faptul că anul acesta nu am fost înaintat ca în anii trecuți. Iertați-mi îndrăsneala, «cher maître», dar vă rog, îngăduiți-mi să mă lămuresc deplin. Știu că am dobândit dela d-voastră hatăruri deosebite și binefaceri la cari nu nădăjduiam. Știu că indeobște înaintările nu se fac decât tot la câte doi sau trei ani dar, îngăduiți-mi iară să vă atrag luarea aminte asupra faptului că eu săvârșesc în birou aproape de patru ori munca unui funcționar obișnuit și întrebuițez cel puțin de două

ori mai multă vreme. Dacă, prin urmare, s'ar pune în cumpănă rezultatul sânguinței mele la lucru și rezultatul ca remunerație, s'ar vedea limpede că acesta din urmă e mult mai ușor ca celdintâi!»

Își pregătise cu grije fraza aceasta care, după părerea lui, era minunată.

D. Torchebeuf, uimit, căuta răspunsul. În sfârșit rosti, cam cu răceală: «Deși, în principiu, n'ar fi tolerată sfada între șef și funcționar, de rândul acesta mă învoesc a răspunde în privința mult-meritoaselor d-tale servicii.

«Eu te desemnasem pentru înaintare ca și în anii trecuți; dar Directorul te-a șters după listă bizuindu-se pe faptul că însurătoarea d-tale îți asigură un viitor frumos, mai mult decât tihnit, o fericire la care nu vor putea ajunge niciodată sârmanii d-tale colegi. Intr'un cuvânt, nu-i drept oare să se ție puțin seamă și de starea fiecăruia? D-ta ai să fii bogat, prea bogat încă. Trei sute de lei mai mult pe an, ar fi o nimica toată pentru d-ta, pecând buzunarul celorlalți s'ar resimți bineșor de sporșorul acesta. Iată, dragul meu, care a fost pricina de ai rămas în urmă estimp».

Lesable, buimac și îndârjit, se retrase.

Seara, la cină, nu mai fu drăgălaș cu nevastă-sa.

Dânsa era deobicei glumeață și voioasă, dar încăpățanată și când vroia ceva nu se lăsa în ruptul capului. Nu mai simția pentru el farmecul pătimaș al zilelor dintâi; iară el, deși avea pururea o dorință trează, căci soția îi era fragedă și frumoasă, încerca uneori acea desamăgire, vecină cu scârba ce răzbate curând într'o

viață dusă laolaltă de două ființe. Nenumăratele amănunte netrebnice ori caraghioase ale traiului, îmbrăcăminte neîngrijită de dimineața, capotul de lână ordinară, vechi, prăpădit, peinoarul terfelit, căci nu era bogat, precum și toate celelalte trebuincioase văzute prea deaproape într'o gospodărie săracă, îi mohora căsnicia, vestejind poleiala și vraja care subjugă, de departe, pe logodnici.

Mătușa Charlotte, care nu se mai urnea din casă, îi pricinuia deasemenea neplăceri înlăuntru; se amesteca în toate cele, ținea să fie atotcârmuitoare, găsea pretutindeni cusururi și fiindcă el se temea grozav să nu o jignească îndura totul cu resemnare dar și cu o desnădejde crescândă și ascunsă.

Se învărtea prin odaie cu pasul ei zăbovnic de bătrână și glasul-i pițigăiat nu mai contenea: «Trebuia să faceți așa, trebuia să faceți altminterlea».

Când rămâneau numai soții singuri, Lesable, înciudat, striga: «Mătușe-ta asta a ajuns de nesuferit. Eu nu pot să mai rabd. Auzi tu? nu mai pot». Și Cora răspundea liniștită: «Ce vrei să-i fac eu?»

Atunci el se infuria: «E scârbos să ai asemenea familie!»

Și ea adăuga, mereu pașnică: «Da, familia e scârboasă dar moștenirea-i plăcută, nu-i așa? Nu te mai prosti de surda. Tu ai tot atât interes ca și mine să umbli cu binișorul pe lângă mătușa Charlotte».

Și el tăcea mâlc neștiind ce să mai zică.

Acum, mătușa, îi sâcăia fără preget cu ideea

nestrămutată a unui copil. Inghesuia pe Lesable prin colțuri și-i sufla în față: «Nepoate, aștept să fii tată, înainte de a închide eu ochii. Vreau să-mi văd moștenitorul. Doar nu mă vei face să cred că Cora nu-i vrednică să fie mamă. E desul numai să o privești. Omul se însoară, nepoate, ca să întemeeze o familie, să lase urmași. Sfânta noastră Mamă, Biserica, nu apără căsnițiile sterpe. Știu că nu ești bogat, și că un copil se ține cu cheltuială dar, după moartea mea nu veți mai duce nici o lipsă. Vreau un Lesable mititel, îl vreau, mă înțelege?»

Cum trecuseră cincisprezece luni dela cununie și dorința ei nu se mai înfăptuia, îndoiala o cuprinsese și începu să i ia la zor. Strecură Corei în ureche sfaturi prielnice ca o femeie care a cunoscut multe lucruri pe vremuri și care tot mai știe să și-le aducă aminte când se ivește prilejul.

Dar într'o bună dimineață nu putu să se mai ridice din pat, se simțea rău.

Cum nu mai fusese niciodată bolnavă, Cachelin, foarte mișcat se duse și ciocăni în ușa ginerii-său: «Aleargă degrabă la doctorul Barbette și, bineînțeles ai să spui și șefului că azi nu viu la biuro, că vezi împrejurarea».

Lesable petrecu o zi în cea mai adâncă neliniște, neînstare să lucreze, să întocmească și cerceteze afacerile. D-l Torchebeuf, uimit, îl întrebă: «Ești distrat astăzi, domnule Lesable?» Și Lesable nervos, răspunse: «Sunt obosit rău, «cher maître»; am petrecut o noapte întregă la căpătăiul mătușei-mii, care-i greu bolnavă».

Dar șeful reluă, cu răceală: «De vreme ce d-l Cachelin a rămas lângă dânsa, era deajuns. Eu

nu pot lăsa biroul meu în neorânduială din pricina nevoilor personale ale funcționarilor mei».

Lesable pusese ciasornicul înaintea lui, și aștepta cu o zbuciumată nerăbdare ciasurile cinci. De îndată ce orologiul cel mare al palatului sună, fugi și el, părăsind pentru întâia oară biroul la ceasul hotărât.

Luă chiar o trăsură, atât îi era de vie nerăbdarea ca să ajungă mai repede acasă, și urcă scara alergând.

Venind gospodina să-i deschiză, el îngână: «Cum îi mai e?»

— Doftorul spune că-i tare rău.

El simți inima-i cum se zbate și rămase tulburat de-abinelea: «Ah! într'adevăr». Ce ar fi, de pildă, să moară?

Nu cuteză deocamdată să între în camera bolnavei ci trimise să cheme pe Cachelin care o veghia.

Socru-său se ivi degrabă, deschizând ușa cu băgare de seamă. Purta halatul și tichia grecească, ca pe vremea când își petrecea în tihnă serile la gura sobei, rosti în șoaptă: «I-e rău, rău de tot. De vre-o patru ciasuri și-a pierdut cunoștința. A și împărtășit-o după amiază».

Lesable simți cum i se îndoae genunchii de slăbiciune și șezu:

«Unde-i nevastă-mea?»

— E lângă ea.

— Ce a stabilit doctorul?

— Zice că-i un atac. E cu putință să-și vie în fire dar se prea poate să și moară în noaptea asta.

— De mine aveți trebuință? N'aș vrea să

mai intru de nu vi-s de nevoie. Mi-i jale s'o mai văd în halul ăsta.

— Nu. Du-te acasă. De s'o întâmpla ceva, cumva, apoi te-oi chema numai decât».

Lesable se întoarse în odaia lui.

Incăperea îi păru schimbată, mai mare, mai luminoasă. Dar, cum nu mai putea sta locului, ieși în pridvor.

Era, atunci, pe la sfârșitul lui Iulie și soarele măreț, în clipa când scăpăta după cele două turnuri ale lui Trocadéro, revărsa o ploaie de flacări peste nesfârșita grămadă de acoperișuri.

Văzduhul, roșu-aprins pe poale, se pierdea mai sus într'o culoare aurie-spălăcită, apoi galbenă, pe urmă verde, un verde slab încropit de lumină, de aci încolo apoi se albăstrea, un albastru limpede și proaspăt în adâncuri.

Rândunelele treceau în zborul lor iute ca săgeata, abia zărite, întinând zarea daurită cu umbra încrucișată și fugarnică a aripelor lor. Și peste nemărgenita ingrămădire de case, peste câmpia îndepărtată plutea o trambă de nori trandafirii, prin cari, ca într'o apoteoză, se înălțau muchiile clopotnițelor și toate celelalte vârfuri ale monumentelor. Arcul de Triumf al Stelei se iveau enorm și negru în aprinderea orizontului, iar bolta Invalizilor părea un al doilea soare căzut din adâncul cerului pe grumazul unei clădiri.

Lesable strângea cu amândouă mâinile parmalâcul de fier, sorbea aerul cu nesațiu parc'ar fi sorbit vin și avea o poftă nebună să salte, să zbiere, să se frământa ca toate iasmele — atât se simțea de cutropit de-o bucurie adâncă și biruitoare. Viața-i se arăta luminoasă, viitorul plin

de fericire ! Cum o să și petreacă ? Și începu să viseze.

Un zgomot la spatele lui îl făcu să tresară. Era nevastă-sa. Ochii îi erau roșii, obrații cam umflați, înfățișarea obosită. Intinse fruntea spre el să o sărute, apoi zise : «Trebue să cinăm la tata ca să fim aproape de dânsa. Gospodina va rămâne acolo până ce vom mânca noi».

Și el o urmă în odaia de-alături.

Cachelin se și așezase la masă, în așteptarea fiicei și ginerelui său.

Un pui fript, niște saladă de cartofi și un vas cu fragi, erau înșiruite pe blidar iar supa fumega în farfurii.

Șezură. Cachelin rosti : «Iacătă zile prin cari n'ăși vrea să mai trec vre-odată. Mi-i lehamite». Spunea astea cu grai care-i dovedea nepăsarea și un fel de mulțămire plutea pe față-i. Și începu să înfulece cu lăcomie gășind că puiul e minunat și salada de cartofi cât se poate de răcoritoare.

Lesable însă, își simțea stomacul tiesit, inima neliniștită și abia mânca ațintind urechea către odaia vecină care rămăsese tăcută parcă nimeni nu s'ar fi aflat acolo. Cora nici n'avea foame ; turburată, plângăcioasă, își ștergea din când în când ochii cu colțul șervetului.

Cachelin întrebă : «Ce-a zis șeful ?»

Și Lesable dădu lămuriri pe cari socru-său le cerceta cu de-amănuntul, punându-l să mai repete și stăruiind să afle totul de parcă ar fi lipsit din minister un an de zile.

«Trebue că a pricinuit oarecare tulburare știerea că-i bolnavă ?» Și cugeta la trufașa lui în-

turnare dela înmormântarea ei, în fruntea colegilor săi; totuși zise, răspunzând parcă unei remușcări tainice: «Asta nu înseamnă că doresc răul bieteii femeii! Martor mi-i Dumnezeu, că ași vrea să o ție sănătoasă cât de mult, decât, de moarte nu scapă nimeni și mai târziu ori mai de vreme tot va trebui să se ducă. Moș Șavon are să uite «Comuna».

Incepuseră tocmai să mănânce din fragi când, ușa dela odaia bolnavei se întredeschise. Tresărira fu așa fel încât se ridicară în picioare tustrei deodată, înspăimântați. Mărunta gospodină se ivi în prag, păstrându-și mereu înfățișarea-i pașnică și tâmpită. Grăi cu nepăs: «Și-a dat duhul!»

Cachelin asvârlind șervetul în farfurie se repezi ca un nebun; Cora, cu inima în zbucium îl urmă; dar, Lesable, rămase lângă ușa, în picioare, spionând de departe umbra palidă a patului abia luminat de amurgul zilei. Vedea din spate trupul socrului său adus peste așternut, stând neclintit și observând; și deodată îi auzi glasul, care i se părea că vine de departe, foarte departe, de la capătul lumii, unul din acele glasuri cari străbat în visele noastre spunându ne lucruri uimitoare. Zicea: «S'a mântuit! nu se mai aude nimic». Văzu pe nevastă-sa ingenunchind, ascunzându-și fața în ciarșaful după pat și plângând cu hohote. Atunci se hotărî și el să intre și, cum Cachelin tocmai se ridicase, zări în albeața căpătâiului, figura mătușei Charlotte cu ochii închiși, atât de suptă, atât de țeapănă, atât de gălbejită parc'ar fi fost de ciară.

Iutrebă, plin de groază: «A murit?»

Cachelin care de-asemenea contempla pe sorăsa, se întoarse către el și se priviră. Răspunse: «Da», căutând să deie chipului său o înfățișare amărâtă dar, amândoi se pătrunseră cu o aruncătură de ochi și, fără să știe pentru ce, așa din instinct, își strânseră mâinile, drept mulțumire parcă a celor făcute de unul pentru celălalt.

Atunci, fără să mai piardă vremea, se puseră sânguitori să îndeplinească toate cele de cari avea nevoie un mort.

Lesable se însărcină să alerge după doctor și să bată cât mai repede cu putință drumurile cele mai curând trebuincioase. Iși luă pălăria și scobori scara în goană, dornic să ajungă în stradă, să fie singur, să răsuflă, să gândească, să se bucure în tihnă de fericirea lui.

După ce mântui cele ce avea de făcut, în loc să se întoarne spre casă, apucă pe bulevard, împins de dorința de a vedea lumea, de a se amesteca în forfoteală, în viața alintătoare a serii. Avea poftă să strige trecătorilor: «Am cincizeci mii livre venit pe an» și mergea cu mâinile în buzunare, oprindu-se dinaintea galantarelor, observând stofele bogate, giuvaricalele, mobilele de lux, cu gândul voios că: «De-acum voi putea să-mi plătesc și eu de-astea».

De-odată, cum tocmai trecea prin fața unei prăvălii cu lucruri de doliu, un gând năprasnic îl săgetă: «Dar dacă ea nu e moartă? Dacă s'ar fi înșelat?»

Și o luă la picior spre casă, cu mintea frământată de îndoiala aceasta.

Cum ajunsese întrebă: «A venit doctorul?»

Cachelin răspunse: «Da, a stabilit decesul și a luat asupra-și însărcinarea să facă declarația».

Intrară în iatacul răposatei. Cora odihnea într'un jilt plângând mereu, dar, plângea domol de tot, fără sbucium, aproape fără mâhnire, acum, cu acea ușurință a femeilor de a vărsa lacrimi.

Indată ce se adunară câteșitrei laolaltă, Cachelin grăi în șoaptă: «De-acum, fiindcă gospodina a plecat să se culce, putem vedea dacă nu i ceva ascuns prin lucrurile astea».

Și se așternură oamenii pe muncă. Deșertară sertarele, scotociră buzunarele, cercetară toate hârtiuțele. Până pe la miezul-noptii nu găsiră nimic de seamă.

Cora ațipise și cam sforăia din când în când. César întrebă: «Ce-ar fi, oare, să rămânem și noi aici până dimineată?» Lesable, nedumerit, gândea și el că asta ar fi mai nemerit. Atunci, socrul, o luă înainte: «Dacă-i așa, să aducem jilturile» și porniră să caute celelalte două scaune capitonate cari mobilau odaia însurățăilor.

Un cias mai târziu câteșitrei dormeau, sforăind care mai de care înaintea leșului înghețat în veșnica-i neclintire.

Se treziră tocmai dimineata când veni mărunțica gospodină în iatac. Cachelin, frecându-și mereu ochii, întâmpină numai decăt: «Am ațipit o leacă, așa ca la vre-o jumătate de cias».

Dar Lesable care-și veni îndată în fire, spuse: «Ba, eu am fost treaz de-a binelea. N'am pierdut nici o clipă cunoștința; închisesem numai ochii ca să-i odihnesc».

Cora se retrase în camera ei.

Atunci Lesable, arătându-se nepăsător, întrebă:

«Când zici să mergem la notar să vedem ce cuprinde testamentul?

— Păi... și azi, dacă vrei.

— E de nevoie să ne întovărășească și Cora?

— Ar fi mai bine, cred, fiindcă, la drept vorbind ea este moștenitoarea.

— Dacă-i așa mă duc să-i spun să se gătească.

Și Lesable ieși repede.

De-abia își deschisese biroul avocatul Belhomme când, Cachelin, Lesable și nevastă-sa răsăriră în prag, cerniți nevoie mare și cu fețele mâhnite.

Notarul îi primi numai decât și-i pofți să șează. Cachelin luă cuvântul: «D-ta domnule, mă cunoști: Sunt fratele domnișoarei Charlotte Cachelin. Iată fiică-mea și gnererele meu. Biată soră-mea a murit eri; mâine vom îngropa-o. Cum d-ta ești în stăpânirea testamentului său, am venit să întrebăm dacă dânsa nu și-a însemnat cumva vre-o dorință privitoare la înmormântare, ori dacă nu ai d-ta să ne împărtășești cevașilea».

Notarul deschise un sertar, scoase niște tar-taje de carton, le desfăcu și luă din lăuntru o hârtie, zicând: «Iată d-le o copie a testamentului al cărui cuprins vi-l pot aduce chiar acum la cunoștință.

«Actul adevărat, întocmai la fel cu acesta, trebue să rămână la mine». Și ceti:

«Eu, subsemnata Victorine-Charlotte Cachelin, «arăt aici cele din urmă ale mele dorinți:

«Las întreaga mea avere care se ridică la un «milion o sută douăzeci mii lei tocmai, copiilor

«cari se vor naște din căsătoria nepoatei mele
«Céleste-Coralie Cachelin, cu dreptul de a se
«bucura părinții de venit până la majoratul celui
«întai născut dintre descendenți.

«Prevederile cari urmează, stabilesc partea ce
«se cuvine fiecărui copil și partea ce rămâne
«părinților până la sfârșitul vieții lor.

«În cazul când, eu, voi muri înainte ca ne-
«poată-mea să fi avut un moștenitor, toată averea
«mea va rămâne în seama notarului meu, timp
«de trei ani, pentruca dorința mea, mai sus ară-
«tată, să fie îndeplinită, dacă în acest răstimp
«se naște un copil.

«În cazul, însă, când Coraliei nu-i va dărui
«Dumnezeu un urmaș, în răgazul acestor trei
«ani, după moartea mea, averea mea va fi îm-
«părțită, prin îngrijirea notarului meu săracilor
«și așezămintelor de binefacere mai jos arătate».

Urma o nesfârșită înșiruire de nume ale co-
munităților, de tifre, de orândueli și sfaturi.

Apoi, Belhomme, notarul, înmână hârtia lui
Cachelin care-și pierduse cumpătul de spaimă.

Socoti iarăși ca o datorie a lui, să mai adăuge
câteva lămuriri: «Când d-ra Cachelin, zise el,
mi-a făcut pentru întâiașidată cinstea să-mi des-
văluie planul de a-și întocmi astfel testamentul,
îmi arăta ce dorință nemărginită avea să-și vadă
un moștenitor din neamul dânzei. Răspundea tu-
tutor raționamentelor mele prin expresia din ce
în ce mai hotărîtă a voinței sale care, dealtmîn-
teri, se baza pe un sentiment religios. toate îm-
preunările sterpe, gândea dânsa, fiind un semn
al blestemului ceresc. N'am putut schimba întru
nimic intențiile sale. Credeți-mă că-mi pare foarte

rău». Apoi adăogă, zâmbind, către Coralie : «Nu mă îndoiesc că acest *desideratum* al răposatei nu o să fie cât mai curând înfăptuit».

Și cele trei rubedenii ale moartei, plecară prea înfiorate ca să mai gândească la ceva:

Se întorceau spre casă tăcūți rușinați și înfuriați, parcă se furaseră în-de-ei. Până și durerea Corei se risipise așa deodată ; nerecunoștința mătușei sale o scutea să o mai plângă. Insfârșit Lesable, ale cărui buze se strânseseră într'o strâmbătură de ciudă, zise către socru-său : «Dă-mi, rogu-te, actul acela să-l cercetez *de visu*». Cachelin îi întinse hârtia și tânărul se apucă să o citească. Se oprise pe trotuar și cu toate că îl izbeau trecătorii, el rămânea locului scormonind cuvintele cu ochiul lui pătrunzător și obișnuit. Ceilalți doi îl așteptau la doi pași înainte, tăcând mereu.

Apoi, dădu înapoi testamentul, rostind : «Nu mai e nimic de făcut. Frumos ne-a tras pe sfoară !»

Cachelin, întăritat de ruina desăvârșită a nădejzii sale, răspunse : «La dracu ! atârnă doară de d-ta să ai un copil. Știi bine că-l dorea de atâta amar de vreme».

Lesable ridică din umeri fără să mai zică ceva.

Acasă, găsiră o mulțime de oameni așteptând, oameni a căror meserie se învârtește în preajma morților. Lesable se încuie în odaia lui, ne mai vroind să-i pese de nimic, iar Cachelin îi brutulua pe toți, strigând în gura mare să-l lase în pace și să isprăvească mai degrabă cu astea toate, părându-i-se că prea era multă trăgăneală până să-l dezbare de hoitul acela.

Cora, închisă în iatacul ei, tăcea molecum. Dar, după vre un cias așa, Cachelin se duse și ciocăni în ușa lui gineri-său: «Am venit, dragă Lesable, zise el, să-ți împărtășesc și d-tale câteva din chibzurile mele, căci, la urma urmei, iată, să ne înțelegem. Părerea mea este să-i facem, oricum, o înmormântare cuviincioasă ca să nu dăm de vorbă în minister. În privința cheltuielilor, ne-am învoi noi. Dealtminteri nu-i nimic pierdut. Nu ești căsătorit de mult și-ar fi nenorocire mare într'adevăr, de n'ați avea copii. Iți vei da silința și asta-i. Degrabă dară. Vrei să treci mai apoi pela minister? Eu mă duc să fac adresele scrisorilor de invitație».

Lesable, recunoscu în silă că socru-său avea dreptate, și se așezară față în față la cele două capete ale unei mese lungi, ca să aștearnă ins cripțiile pe biletele împrejmuite cu privaz negru.

Apoi prânziră, Cora se ivi iară, nepăsătoare, cași când nimic din toate astea nu o priveau și mâncă mult fiindcă postise în ajun.

Cum se sfârși masa se întoarse din nou în odaia ei. Lesable plecă la Marină iar Cachelin ieși în pridvorul lui ca să-și fumeze luleaua, stând călare pe un scaun. Soarele arzător al zilei de vară cădea drept asupra mulțimei de acoperișuri din cari unele, înzestrate cu giamuri, străluciau ca focul împrăștiind raze orbitoare pe cari vederea nu le putea îndura.

Și Cachelin, numai în vestă, privea, clipind mereu din ochi din pricina potopului de lumină, privea colnicele verzi ivindu-se ici și colo, la spațele marelui oraș, dincolo de mahalaua prăfuită. Gândea că Sena curgea largă, liniștită și proas-

pătă în poalele acelor coline sădite cu arbori pe povârnișuri și că ar fi de mii de ori mai bine sub bolta de verdeață, cu burta pe iarbă, chiar pe prundul gârlei să scuipe în apă, decât pe tabla arzătoare a pridvorului său, și il apăsa o neliniște, gândul hărțuitor, senzația dureroasă a nenorocirii lor, a acelei neașteptate nefericiri cu atât mai mult amarnică și mai căinoasă cu cât nădejdea lor fusese mai vie și mai îndelungată; și rosti tare, așa cum se întâmplă în tulburările adânci ale sufletului, când cineva e urmărit de un gând nestrămutat: «Cutră afurisită!»

La spatele lui, în odaie, auzea forfoteala slujbașilor dela pompele funebre și zgomotul ciocanului țintuind sicriul. El nu mai văzuse pe soră-sa de când fusese la notar.

Dar, puțin câte puțin căldura, voioșia, farmecul luminos al acelei nămiezi de vară, îi pătrunseră carnea și sufletul și-și dădea acum seama că nu era încă desnădăjduit cu totul. De ce oare n'ar avea fiică-sa copii? Și apoi nu trecuseră nici doi ani decând se măritase! Gineri-său, deși mărunțel, părea voinic, bine legat și sănătos. Pe toți dracii din iad!, un copil tot vor avea. Și-a-poi, de altminteri, trebuie neapărat!

Lesable intrase pe furiș în minister și se strecurase binișor în biroul lui. Găsi pe masă un bilețel cu vorbele astea: «Te chiamă șeful». Avu mai întâi o mișcare de nerăbdare, o răzvrătire, contra acestui despotism care se revărsa pe spina lui, apoi o dorință năpraznică și cumplită de a parveni, îl îmboldea. Ii va veni și lui rândul să fie șef și asta cât de curând, ba o să meargă și mai departe încă.

Fără să mai dezbrace surtucul de oraș, se duse la d-l Torchebeuf. Se arătă înainte-i cu o umbră de adâncă mâhnire pe față, cum se întâmplă în împrejurările triste și, ceva mai mult, chiar o urmă de necaz adevărat și profund, aceea descurajare silnică întipărită pe trăsăturile obrazului de către dezamăgirile grozave.

Capul mare al șefului, veșnic aplecat pe hârtie, se îndreptă și întrebă cu glas năprasnic: «Toată dimineața am avut nevoie de d-ta. De ce n'ai venit?» Lesable răspunse: «Cher maître, am avut nefericirea să-mi pierd mătușa, d-ra Charlotte Cachelin și veneam înadins să vă rog să luați parte la înmormântarea care va avea loc mâine».

Fața d-lui Torchebeuf se însenină numai decât și răspunse cu o măsură de luare aminte: «În cazul acesta se schimbă socoteala, dragă prietene. Îți mulțumesc și-ți dau libertatea căci trebuie să ai multe de făcut».

Dar Lesable ținea să se arăte plin de râvnă: «Mulțumesc, «cher maître», însă totul e pregătit și am să rămân aici până la ceasul hotărît».

Și se întoarse în biroul lui.

Vestea se răspândise și de prin toate birourile veneau funcționarii să-i mènească, mai mult a heretisire decât a tânguire și deașișderea să vadă cam ce fel de ținută avea el. Lesable îndura frazele și privirile cu o mască resemnată de actor și cu o destoinicie vrednică de uimire. «Se păzește foarte bine», ziceau unii. Și alții adăugau: «Oricum, în sinea lui, trebuie să fie strașnic de mulțumit».

Maze, mai semeț ca toți, cu felul lui neatârnat,

ca omul umblat prin lume, întrebă : «Știi hotărit la ce sumă se ridică averea?»

Lesable răspunse cu o desăvârșită dezinteresare : «Nu, hotărit nu. Testamentul vorbește cam de vreo douăsprezece sute mii lei. Știu asta fiindcă notarul a avut să ne împărtășească numai decât oaricari clauze în privința înmormântării».

Părerea obștească era că Lesable nu va mai rămâne în minister. Când are cineva șesezeci mii livre venit nu mai rămâne un sgârie-brânză. E om, nu glumă. Poate ajunge ceva pe placul lui. Unii gândeau că el țintea Consiliul de stat; alții credeau că visa deputăția. Șeful se aștepta să-i primească demisia ca să o înainteze directorului.

Ministerul întreg veni la înmormântare, pe care o găsi cam săracă. Dar umbla un svon : «Chiar d-ra Cachelin a vroit astfel. Era prevăzut în testament».

De a doua zi Cachelin își reluu serviciul, iar Lesable, după o săptămână de indispoziție, veni și el, cam ofilit, nu-i vorba, dar sărguitor și plin de râvnă ca și altădată.

S'ar fi zis că nimic nu se întâmplase în traiul lor. Se observa numai că fumau plini de mândrie țigări groase de foi, că vorbeau de venituri, de drumuri de fier, de vaiori mari ca oamenii cari au titluri în buzunar și după câțva timp se știu că închiriaseră o căsuță de țară prin împrejurimile Parisului, ca să petreacă vara.

Și gândeau : «Sunt sgârșiți ca și bătrâna; asta-i o meteahnă a familiei; cine se aseamănă se adună, decât, nu-i tocmai frumos să stai în minister cu asemenea avere».

După câțva timp nimeni nu mai gândea la ei. Erau judecați și așezați în rândul cuvenit.

IV.

După inmormântarea mătușei Charlotte, Lesable visa mereu milionul și chinuit de o furie cu atât mai cumplită fiindcă trebuia păstrată în taină, avea pică pe toată lumea din pricina pățaniei sale ticăloase.

Se întreba și el: «De ce oare n'am avut eu copii de doi ani de când sunt însurat?» Și de teamă ca nu cumva să-și vadă căsnicia rămânând stearpă, începea inima să-i bată.

Atunci, întocmai ca ștregarul care ațintește vârful unui stâlp înalt și lustruit unde știe că e pus un premiu și care se legătuește în sineși cu jurământ să se urce până acolo prin putere și voință, să aibă vârtoșia și tăria trebuincioasă, își luă și Lesable hotărîrea desnădăjduită să fie tată. Când sunt atâția alții, de ce n'ar fi și el? Fusesse poate nebăgător de seamă, fără grije, neștiutor de ceva, ca urmare a unei desăvârșite nepăsări. Nefiind vreodată încercat de dorința aprigă să-și lase un moștenitor, nu-și desvăluisé nici odată toată atențiunea ca să dobândească rezultatul acesta. Deacum încolo va depune omul sforțări înviersunate, nu va mai nesocoti nimic și va izbuti, fiindcă așa vroia.

Dar când se întoarse acasă, se simți rău și trebui să cază la pat. Desamăgirea fusese prea crudă, îndura o nouă lovitură.

Doctorul îi găsi sănătatea amenințată deabinele

și-i prescrise odihnă absolută, având nevoie și în urmă chiar, de o îndelungată cruțare. Se temea de friguri cerebrale.

Cu toate astea, în opt zile el se împiciorogă și-și reluă serviciul la minister.

Dar, crezându-se încă suferind, nu cuteza să se apropie de patul conjugal. Șovăia și tremura ca un general care merge să dea o luptă, o luptă de care atârna viitorul său. Și în fiecare seară amâna pe a doua zi, nădăjduind unul din acele ciasuri de sănătate, de tihnă, de vlagă, când omul se simte destoinic la orice. Iși pipăia mereu pulsul și simțindu-l prea slab ori agitat, lua tonice, mânca carne crudă și înainte de a se întoarce acasă, făcea preumblări lungi, întăritoare.

Cum însă nu se întrema după placul lui, îi veni în gând să se ducă să petreacă toiuil căldurilor prin împrejurimile Parisului. Și îl învinse îndată credința neștirbită că aerul curat al câmpiilor, ar avea asupra firii sale o înrăurire mântuitoare. În situația lui, viața la țară, aduce rezultate minunate, hotărîtoare. Se liniștea cu credința apropiatei sale izbânzi, și repeta lui socru-său cu subînțelesuri în glas: «Când voi fi la țară mă voi însănătoși pe deplin și toate or să meargă bine».

Singur acest cuvânt «țară» îi părea lui că îngăduie o misterioasă semnificație.

Inchiriară deci o căsuță în satul Bezons și veni ră câteșitrei să locuiască aci. În fiecare dimineață, bărbații, plecau pe jos amândoi, peste câmp, spre gara din Colombes și se întorceau seara, tot pe jos.

Cora, încântată că trăește astfel pe marginea

plăcutei gărle, mergea să se odihnească pe prunduri, culegea flori, ori întocmea stebles mari de iarbă subțiratecă plăviță și mlădioasă.

În fiecare seară se preumblau câteșitrei dealungul țărmului până la zăgazul din Morne, și intrau în birtul Teilor să bea o sticlă de bere. Râul oprit de șiragul lung de țaruși năvălea printre crăpături, sălta, clocotea, spumega pe o întindere de o sută metri și uruitul prăvălirii sale, cutremura pământul, pe când o boare mărunță, o bură umedă plutea în aer, se ridica din cascade ca un fum molatec răspândind în preajmă un miros de apă bătută și un gust de nămol frământat.

Se înopta. Acolo, înainte, o licărire întinsă, arăta Parisul și făcea pe Cachelin să repete în fiecare seară: «Bree! fie, da' ce mai oraș!». În răstimpuri, vre-un tren, trecând peste podul de fier care taie capătul insulei, producea o duruitură ca de trăznet și pierea repede fie la stânga, fie la dreapta, către Paris ori către mare.

Se înturnau apoi agale, privind răsăritul lunei, mai așezându-se pe marginea vreunui șanț ca să vadă pe îndelete cum se așterne peste râul liniștit lumina ei molatecă și bălae care curgea parcă odată cu apa dând încrețiturilor cursului undoirea unui moar de foc. Broaștele râioase scoteau țipete metalice și scurte. Chemările pasărilor de noapte despicau văzduhul. Și une-ori o umbră mare, mută, aluneca pe râu, tulburând curgerea lui luminoasă și pașnică. Era câte-o barcă de pleșcuitori cari aruncau dintr'odată plasa și aduceau apoi fără zgomot în luntrea lor, cu larga și mohorita impletitură, imbelșugarea

de plevuști lucitoare și tremurânde, ca o comoară scoasă din fundul apei, o comoară vie de peștișori de argint.

Cora, mișcată, se sprijinea drăgăstoasă de brațul bărbatului său, ale cărui planuri ea le ghicise, deși nu-și vorbiscă nimic. Era pentru ei un fel de răstimp nou de logodnă, o a doua așteptare a sărutărilor de dragoste. Câteodată, el, îi arunca o desmierdare furișe, dedesubtul urechei, pe încheetura grumazului, în acel locșor fermecător de carne plăpândă unde mijesc zburlite celedintăi firișoare de păr. Ea răspundea cu o strângere de mână; și se doriau, respingându-se încă unul pe altul, îndemnați și reținuți de o voință mai puternică, de fantoma milionului.

Cachelin, domolit de speranța ce o adurmeca în preajma lui, trăia fericit, bea zdravăn și manca mult, simțind cum nase, către amurg, în sinea lui, crize de poezie, acea induioșare neghioabă care cuprinde și pe cei mai greoi înaintea anumitor priveliști câmpenești: o ploae de lumină pîntră ramuri, un apus de soare după colnicele îndepărtate, cu răsfrângerii purpurii pe gârlă. Și rostea: «Eu, față cu lucrurile astea, cred în Dumnezeu. Uite, mă ciupesc coala — și-și arată deșertul stomacului — și mă simt pocăit deabinelea. M'am păcătoșit de tot. Parcă m'a muțiat cineva într'o bae în care-mi aduce poftă de bocit.»

În timpul acesta, Lesable, mergea mai bine, prins pe nesimțite de înfierbințeli ne mai cunoscute lui, de trebuința să alege ca un cârlan, să se tăvălească prin iarbă, să zbiere de bucurie.

Socotea că venise vremea. Petrecură o adevărată noapte de nuntă.

516.206

Urmă apoi o lună de miere plină de desmierdări și speranțe.

În cele din urmă băgară de seamă că încercările lor rămăneau nerodnice și că încrederea le era zadarnică.

Asta fu desnădejdea, prăpădul. Dar Lesable nu-și pierdu curajul, se îndârjea în străduinți supra omenești. Nevastă-sa ațâțată de aceeași dorință și îremurând de aceeași teamă, apoi mai voinică decât el, se învoia bucuroasă la încercările lui, îi cerea sărutările, îi trezea neconținut înfocarea lui istovită.

În cele dintâi zile ale lui octombrie, se întoarseră la Paris.

Traiful între ei se înăsprea. Cuvinte jignitoare zburau acum de pe buzele lor; și Cachelin adurmecând starea lucrurilor îi hărțuia cu epigrame militărești, înveninate și grosolane.

Și un gând necurat îi urmărea, îi sfredelea, ascuțindu-le pisma în-de-ei, gândul la moștenirea pe care nu puteau pune mâna. Cora ridicase glasul acum și-și terfelea bărbatul. Îl prețuia ca pe un băețuș, un țingău, un om de nimic. Iar Cachelin, spunea la fiecare cină: «Eu, de ași fi fost bogat, ași fi avut o spuză de copii... Când ești sărac, cată a ști să fii cuminte». Și înturnându-se către fiică-sa, adăuga: «Tu, trebuia să fii ca și mine, dar uite...» Și aruncă lui gineri-său o privire cu înțeles însoțită de o mișcare din umeri plină de dispreț.

Lesable nu răspundea nimic, ca omul mai de sus căzut într'o familie de bătăranii. Cei din minister îl găseau cam pierit la față. Chiar șeful îl

întrebă într' o zi : «Oare, nu ești bolnav? Imi pari cam schimbat.

El răspunse : Nu, «cher maître». Sunt poate obosit. Am muncit mult de câțva timp, precum bine știți...

Bizuindu-se temeinic pe înaintarea lui la sfârșitul anului își reluase omul, în nădejdea asta, viața harnică de funcționar model.

Dar îi dădură abia o gratificație sărmană de tot, mai șubredă decât a tuturor celorlalți. Socru-său, Cachelin, nici atât.

Lesable, lovit în inimă, se duse deadreptul la șef, și pentru întâia oară îi zise «domnule» — «La ce-mi folosește, domnule, atâta muncă dacă eu nu culeg nici un rod?»

Capul mare al d-lui Torchebeuf, parcă se deschise :

«Ți-am mai spus domnule Lesable, că nu îngădui asemenea sfădiri între noi. Și regret că îți găsesec necuviincioasă plângerea, dată fiind actuala d-tale stare, față cu sărăcia colegilor...»

Lesable nu se putu stăpâni : «Dar, n'am nimic, domnule! Mătușe-mea a lăsat averea întâiului copil ce se va naște din căsătoria mea. Trăim, eu și socru-meu, din lefurile noastre.»

Șeful, uimit, răspunse : «Dacă nu ai nimic astăzi, în orice caz vei fi bogat curând, curând. Prin urmare e acelaș lucru.»

Lesable se retrase mai doborât de această înaintare pierdută decât de moștenirea cu neputință de prins.

Dar, câteva zile mai târziu, cum tocmai venise Cachelin la birou, întră și Maze frumosul, cu un zâmbet pe buze, apoi se ivi Pitolet cu ochii aprinși,

apoi Boissel îmbrânci uşa şi înaintă, scos din fire parcă, rânjind şi aruncând celorlalţi ochiade de înţelegere. Moş Savon copia mereu, cu luleaua de pământ în colţul gurei, şezând pe scaunul său înalt sprijinindu-şi picioarele pe stinghie, aidoma băeşaşilor. Nu zicea nimeni nimic. Se părea că aşteaptă ceva, şi Cachelin înregistra rapoartele, rostind cu glas mare, după obiceiul lui: «Toulon. Furnituri de gamele ofiţereşti pentru Richelieu. Lorient. Scafandre pentru Desoix. — Brest. Probe cu pânzele de corturi de origină engleză!»

Lesable se ivi. Venea acum în fiecare dimineaţă să caute lucrările cari-l priviau pe el, căci socru-său nu mai avea îndegrije să-i le trimită prin băiat.

În vreme ce el frunzărea hârtiile răvăşite pe biroul registratorului, Maze îl fura cu ochiul, frecându-şi mâinile iar Pitolet care îşi răsucea o ţigare, avea cutişoare de bucurie pe buze, semnele unei voioşii care nu se mai putea înfrâna. Se întoarse către copist:

— Ia spune moş Savon, învăţat-ai multe lucruri în viaţa d-tale?

Bătrânul pricepând că vrea să-şi bată joc de el şi să vorbească iară de nevastă-sa, nu răspunse.

Pitolet reluă: «Ai brodit, pe semne, întotdeauna secretul de a face copii, deoarece ai mai mulţi?»

Unchiaşul înălţă capul: «Ştii domnule Pitolet, că nu-mi plac astfel de glume. M'a împins nenorocul să-mi iau o tovarăşe nevrednică. De îndată ce am dobândit proba necredinţei sale, m'am despărţit de ea».

Maze întrebă, arătându-se nepăsător şi serios: «Ai avut în mai multe rânduri, proba, nu-i aşa?»

Și Moș Savon răspunse grav: «Da domnule.»

Pitolet luă iară vorba: «Asta nu te-a împiedicat să fii tatăl mai multor copii, trei ori patru, mi s'a spus...»

Unchiașul, roșindu-se tare, bâlbâi: «Cauți să mă jignești, domnule Pitolet, nu vei izbuti. Nevastă-mea, într'adevăr a avut trei copii. Am pricină să cred că cel dintâi este al meu, dară mă lepăd de ceilalți doi.»

Pitolet reluă: «E drept, toți cred că întâiul este al d-tale. Destul atât. E frumoașă treabă să ai un copil, foarte frumoașă, și-i mare fericire. Iată, mă prind că Lesable ar fi încântat să capete unul, numai unul, ca d-ta?»

Cachelin se lăsase de înregistrat. Nu râdea, cu toate că moș Savon fusese întotdeauna calul lui de bătae, și revărsase de istov asupra-i tot izvorul de glume necuviincioase, cu privire la nenorocirile lui casnice.

Lesable își alesese hârtiile, dar presimțind că loveau în el, vroia să rămână, reținut de mândrie, rușinat și îndârjit, căutând să și lămurească cine le putuse desvălui taina lui. Apoi aducându-și aminte vorbele spuse șefului, se desmetici și își dete numai decât seama că trebuia să desfășoare degrabă o nețărmurită energie dacă nu vroia să slujească drept țintă a batjocurilor în minister.

Boissel umbla încoia și încolo rânjind mereu. Imita glasul răgușit al vânzătorilor după stradă și răgea: «Zece bani taina zămislirii copiilor, zece bani! Cereți taina zămislirii copiilor, întocmită de d-l Savon, cu multe și îngrozitoare amănunte!»

Toți începură să rîdă, afară de Lesable și soru-său. Pitolet se întoarse către registrator: «Dar, ce ai Cachelin? Nu mai văd voioșia d-tale de totdeauna. Te pomenești că d-tale nu-ți pare caraghios ca moș Savon să i avut un copil cu nevastă-sa. Eu socotesc că asta-i pozna poznelor. Nu oric.ne e în stare să facă așa ceva!»

Lesable începuse iară să frământe hârtiile, prefăcându-se că citește și că nu aude nimic, dar îngălbenise.

Boissel, cu același glas de haimana, reluă: «Zece bani, călăuza moștenitorilor pentru dobândirea moștenirilor, zece bani, poftiți mă rog!»

Atunci Maze, căruia îi părea prea de rînd felul acesta de spirit și care ținea să zmulgă lui Lesable în persoană nădejdea de avuție nutrită în adâncul inimei sale, îl întrebă de-adreptul: «Dar ce ai Lesable, că ești tare palid?»

Lesable înălță capul și-și privi drept în față colegul. Dăinui câteva clipe, și buzele îi tremurau, căutând în minte ceva jignitor și de spirit dar, negăsind pe placul lui, răspunse: «N'am nimic. Mă mir numai că te văd desfășurând atâta istețime».

Maze veșnic cu spatele la foc, suflecându-și pulpanele surtucului, reluă rîzînd. «Face omul ce poate, dragul meu. Suntem și noi ca d-ta, nu izbutim întotdeauna...».

Un hohot năprasnic de rîs îi tăie vorba. Moș Savon, impietrit, pricepând așa pe departe că nu mai era el în joc, că nu-l mai rîsuiau pe el, rămăsese cu gura căscată, cu condeii în sus. Și Cachelin aștepta gata să tabăre cu pumnii a-

supra celui dintâi pe care întâmplarea i l'ar scoate în cale.

Lesable îngână : «Nu înțeleg. În ce n'am izbutit?»

Chipeșul Maze, dădu drumul uneia din laturile surtucului ca să-și răsucească mustața și cu glas imbielnic, zise : «Știu că deobicei d-ta izbutești în orice întreprindere. De-aceea n'am dreptul să vorbesc de d-ta. Dealtminteri era vorba de copiii lui moș Savon, nu de-ai d-tale, pentrucă nu-i ai. Ori, de vreme ce d-ta izbutești în orice întreprindere, e fapt învederat că dacă nu ai copii înseamnă că nu i-ai dorit».

Lesable întrebă răstit : «Și ce te privește pe dumneata?»

Față cu tonul acesta provocător, Maze ridică și el vocea : «Ci, ia spune-mi, pe d-ta ce te-a apucat? Cată de fii politicoși, ori vei avea de a face cu mine!»

Dar Lesable, tremurând de mânie, își pierdu de tot cumpătul : «Domnule Maze, eu nu-s ca d-ta, un sclivisit și un înfumurat. Și te rog de azi înainte să nu-mi mai vorbești nici odată. Eu nu mă sinchisesc nici de d-ta, nici de semenii d-tale». Și aruncă o privire sfruntătoare spre Pi-tolet și Boissel.

Maze înțelesese numai decât că adevărata tărie stă în liniște și ironie, dar, săgetat în adâncul trufiei sale, vroi să-și lovească în inimă dușmanul și reluă cu glas ocrotitor, cu glas de sfetnic binevoitor dar cu ochii aprinși de furie :

«Dragă Lesable, ai trecut marginile. Dealtminteri, înțeleg ciuda d-tale; e supărător să pierzi

o avere și să o pierzi pentru un fleac, pentru un lucru atât de ușor, atât de simplu...

Iată, dacă vrei, îți voi îndeplini eu serviciul acesta, fără plată, așa din prietenie...»

Pe când vorbea, primi drept în piept călimara lui moș Savon pe care o asvârlise Lesable. Un val de cerneală îi acoperi fața, transformându-l într'un arap, cu o repeziciune uimitoare. El se repezi, invărtind niște ochi albi, cu mâna ridicată ca să izbească. Dar Cachelin își ocroti ginerile, înfășcând din brâu pe Maze cel voinic și, îmbrâncindu-l, icnindu-l, burdușindu-l îl duse îndărăt la perete. Maze, opintindu-se năprasnic, scăpă, deschise ușa, strigând către cei doi inși: «O să mai vorbim noi!» și se duse.

Pitolet și Boissel îl urmară. Boissel lămuri cumpătarea lui prin teama ce avusese ca nu cumva să nimicească pe vre-unul luând și el parte la luptă.

Cum ajunse în biroul lui, Maze, încercă să se curețe, dar nu izbuti; era mânjit cu un fel de cerneală violetă, așa zisă indelibilă. Stătea în fața oglinzii furios și amărât frecându-și ca un turbat fața cu ghiosdănelul lui făcut mototol.

Nu dobândi decât un negru mai bogat, bătând în roșu din pricina sângelui care-i năpădise în piele.

Boissel și Pitolet veniseră după el și-i dădeau sfaturi. Părerea unuia era că trebuie să-și spele fața cu untdelemn curat iar a celuilalt, că ar izbuti cu țiperig. Trimiseră odăiașul să ceară povața unui farmacist. Băiatul se întoarse cu un lichid galben și un burete. Dar tot degeaba.

Maze, descurajat, șezu și zise: «Acum rămâne să răfuim afacerea de onoare. Vreți să'mi serviți

de martori și să mergeți la d-l Lesable să întrebați, ori își cere cuvenitele scuze, ori o îndreptare pe calea armelor?»

Amândoi primiră și se apucară să se sfătuiască în privința drumului ce aveau de făcut. Nu era nici unul cunoscător în astfel de afaceri, dar, nu le venea la socoteală să o mărturisească și, preocupați de dorința de a fi corecți își dădeau păreri sfioase și deosebite. Se hotărâră să ceară sfatul unui căpitan de fregată, detașat la minister pentru conducerea serviciului cărbunilor. Nici el nu știa mai mult ca ei. După ce mai chibzuiise câtva, îi povățui, totuși, să meargă la Lesable și să-l roage a-i pune în legătură cu doi din prietenii săi.

Pe când se îndreptau către biroul confratelui lor, Boissel se opri deodată : «Nu-i oare musai să avem mânuși».

Pitolet dăinui o clipă : «Da, se poate». Dar ca să aibă mânușile trebuiau să iasă, — și șefului nu-i ardea de șagă. Să trimită deci odăiașul să aducă două perechi dela vre-un negustor. În privința culoarei nu prea se înțelegeau. Boissel vroia negre ; Pitolet socotea că tonul acesta nu-i potrivit cu împrejurarea. Aleseră violete.

Când Lesable văzu intrând cei doi inși înmănușați și solemni, înălță capul și întrebă răspirat : «Ce vreți?»

Pitolet răspunse : «Domnule, venim în numele amicului nostru, Maze, să cerem ori scuzele d-tale, ori o îndreptare pe calea armelor, pentru samavolnica purtare ce a-ți avut față de el».

Dar Lesable și mai învierșunat, strigă : «Cum, el mă insultă și tot el mă provoacă ? Spuneți-i

că-l disprețuesc, că nu ți-u seamă de tot ce va zice și face el».

Boissel, dramatic, înaintă: «Ne vei sili domnule să publicăm în ziare un proces verbal foarte neplăcut d-tale».

Pitolet, răutăcios, adăugă: «Și care ar putea fi dăunător cinstei și viitoarelor d-tale înaintări».

Lesable, înfrânt, îi privea. Ce să facă? Trebuia să se mai gândească: «Domnilor, în zece minute vă dau răspunsul. Sunteți buni să așteptați în biroul d-lui Pitolet?»

Îndată ce rămase singur se uită împrejurul căutând parcă un sfat, o ocrotire.

Un duel! Vasăzică trebuie să aibă un duel!

Stătea gâfâind, speriat, ca omul pașnic care nici că visase vreodată așa ceva cu puțință, care nu-i de loc pregătit pentru astfel de primejdii, astfel de emoțiuni, care nu și-a oțelit curajul în vederea unei întâmplări atât de grozave.

Cercă să se ridice dar căzu la loc; inima-i bătea, picioarele i se muiaseră. Mânia și vlaga îi pieriseră dintrodată. Dar gândul la opinia ministerului și la vâlva ce fapta va stârni-o prin birouri, îi trezi mândria lui amorțită și, neștiind ce hotărîre să ia, se îndrumă către șef ca să-i ceară povață.

D-l Torchebeuf, cuprins de mirare, stătea kuimac. Nu se ivia în mintea lui nevoia unei întâlniri cu armele; și gândea că toate astea duceau încăi la destrăbălarea serviciului său. Repeta: «Eu, nu am ce să-ți spun. Aici e o chestie de onoare care nu mă privește. Vrei să-ți dau câteva rânduri către comandantul Bouc? E om cunoscător în materie și ar putea să te îndrumeze».

Lesable primi și plecă să găsească pe comandant care se învoi chiar să-i fie martor ; al doilea era un sub-șef.

Boissel și Pitolet, tot înmănușați, îi așteptau. Imprumutaseră încă două scaune dintr'un birou vecin ca să poată sta câteșpatru.

Se salutară gravi, apoi șezură. Pitolet luă cuvântul și arată starea lucrurilor. Comandantul, după ce-l ascultase, răspunse : «Fapta e serioasă, însă, nu-mi pare de nereparat ; totul atârnă de intenții».

Era un marinar bătrân și viclean căruia îi plăcea să petreacă.

Și începu o sfătuire îndelungată în decursul căreia fură întocmite pe rând patru ciorne de scrisori — scuzele și dintr'o parte și din alta. Dacă d-l Maze, în principiu, n'a avut intenția să jignească pe d-l Lesable, acesta se va grăbi să dea mărturie că a fost nedrept asvârlind cu călimara și va cere iertare pentru nesocotita lui strășnicie.

Și cei patru mandatari se întoarseră iară la clienții lor.

Maze, șezând acum înaintea mesei, tulburat de grija unui duel posibil — cu toate că se aștepta să-și vadă protivnicul dând înapoi — își privea pe rând, obrații într'o oglinjoară din acelea rotunde, legată în cositor, pe care orice funcționar o păstrează în fundul sertarului său, ca să-și po-trivească seara, înaintea plecării, părul, barba și cravata.

Ceti scrisorile înmânate și rosti cu o vădită mulțumire : «Asta-mi pare foarte onorabil. Sunt gata să iscălesc».

La rândul său, Lesable, primise fără multă vorbă întocmirile martorilor săi, zicând : «de vreme ce asta-i părerea d-voastră, eu, n'am decât să mă învoesc».

Și cei patru plenipotențiarî se adunară din nou. Scrisorile fură schimbate ; se salutară iarăși gravi și, odată răfuit incidentul, se despărțiră.

O tulburare neobișnuită domnea în administrație. Funcționarii alergau după știri, treceau dela o ușe la alta, se grămădeau prin ganguri.

Când se află că afacerea-i terminată, dezamăgirea fu obștească. Cineva zise : «Asta, încă nu-i face un copil lui Lesable». Și vorba se duse. Un funcționar versifică un cântec.

Dar, în clipa când totul părea sfârșit, se ivi un alt neajuns, stârnit de Boissel : «Care trebuia să fie ținuta protivnicilor când se vor găsi față în față. Se vor saluta ? Preface-se-vor că nu se cunosc ?» Stabiliră să se întâlnească, așa ca din întâmplare, în biroul șefului și să schimbe în prezența d-lui Torchebeuf câteva cuvinte de bunăcuviință.

Se îndeplini numai decât și ceremonia asta ; apoi Maze trimețând să-i aducă o trăsură închisă se întoarse acasă și încercă să-și curețe pielea.

Lesable și Cachelin plecară împreună, tăcuți, invierșunați unul contra altuia, ca și când cele ce se întâmplase ar fi atârnat de unul sau de altul. Cum intră în casă Lesable asvârli nebu-nește pălăria pe sicriu și țipă la nevastă-sa :

«Eu m'am săturat. Am și-un duel acum, pentru tine !»

Ea îl privi uimită, ațâțată chiar.

— «Un duel, de ce ?»

— Fiindcă am fost insultat de Maze, privitor la tine».

Ea se apropie : «Privitor la mine ? Cum așa?»

El se lăsase turbat într'un jilt. Rosti iară : «M'a insultat... N'am nevoie să-ți spui mai mult».

Dar ea ținea să știe : «Vreau să aud și eu vorbele neplăcute ce le-a zis de mine».

Lesable roși, apoi îngână : «Mi-a zis... mi-a zis... E vorba de sterilitatea ta».

Ea se cutremură ; apoi o îndârjire grozavă o răzvrăti și strășnicia paternă străbătând prin natura ei femească, izbucni : «Eu, sunt stearpă eu ? Dar, ce știe țopârlanul cela ? Stearpă cu tine, da, pentrucă tu nu ești om ! De m'ași fi măritat însă cu un altul, indiferent cine, eu aveam copii, înțelege tu. Ah ! vorbește, rogu-te ! Ce de mai ponoase trag fiindcă m'am măritat cu o zdreanță ca tine !.. Și tu ce ai răspuns golanului ăluia ?»

Lesable, speriat de pornirea asta furtunoasă, gângăvi :

«L-am... pălmuit».

Ea îl privi, mirată : «Și el, ce-a făcut?»

— Iată, mi-a trimes martori !»

O interesa și pe ea acum afacerea asta, ademenită ca orice femeie de aventurile dramatice, și întrebă, împlânzită de odată, prinsă fără veste de un fel de respect pentru omul acesta care-și punea viața în joc : «Și, când vă băteți?»

El răspunse liniștit : «Nu ne mai bățem ; s'au orânduit lucrurile de către martori. Maze, și-a cerut scuze».

Ea îl scrută cu privirea, năpădită de dispreț : «Ah ! m'a insultat cineva în fața ta, și tu i-ai

ingăduit și nu te bați! Nu-ți mai lipsea mult ca să fii un mișel!»

El se îndârji: «Îți poruncese să taci. Știu eu mai bine ca tine să-mi apăr cinstea. Dealtminteri, iată și scrisoarea d-lui Maze. Poftim, citește-o și ai să vezi».

Ea luă hârtia, o străbătu cu ochii, ghici adevărul și rânjind:

«Ai scris și tu una? Aveți frică unul de altul. O! ce lași sunt bărbații! Dacă eram noi, în locul vostru, noi femeile... Insfârșit, aici, am fost insultată. Eu, soția ta și tu te mulțumești cu hârtia asta. Decât, ce să mă mai mir când tu nu ești în stare să-ți faci un copil. Totul se explică. Așa ești tu din fire... moloman dinaintea femeilor ca și înaintea bărbaților. Ah! ce mai poamă am luat și eu!»

Căpătase numai decât glasul și gesturile lui Cachelin, gesturi ordinare de cătană bătrână și intonații bărbătești.

Stând în picioare dinaintea lui, cu mâinile în solduri, înaltă, tare, vârtoasă, plină la piept, roșie la față, adâncă și răsunătoare în glas, cu sângele rumenindu-i obraji ei fragezi de față frumoasă, ea se uita la omulețul acela care ședea înaintea ei, palid, cam pleșuv, ras, cu favorite scurte de avocat. Ii venea să-l gâtue, să-l strivească, nu altceva.

Și repeta: «Nu ești bun de nimic. Ba, o să rămâi în coada tuturor și ca slujbaș!»

Ușa se deschise; Cachelin ademenit de zgomot se ivi și întrebă: «Ce e asta, bre?»

Ea se întoarse: «Iaca-i vorbesc pe șleau, măscăriciului ăstuia!»

Și Lesable, ridicând ochii, băgă de seamă cât de mare le era asemănarea.

Ii părea că se ridică o pânză și îi arată așa precum erau, tatăl și fiica, din același sânge, aceeaș seminție de rând și grosolană. Se văzu pierdut, osânditsă trăiască veșnic între ei amândoi.

Cachelin zise: «Numai de s'ar putea să divorțezi. Nu-i de loc plăcut să fii măritată cu un clapon».

Lesable, dintr'o săritură fu în picioare, tremurând de mânie, izbucnind la auzul acestui cuvânt. Merse către socru-său, bâlbind: «Pleacă de aici!.. Ești în casa mea, mă înțelegi... Cără-te...» Și înfășcă după scrin o sticlă plină cu apă sedativă, învârtind-o ca pe o măciucă.

Cachelin speriat, ieși de-andăratelea, murmurând: «Ce dracul i-a mai trăsnet acum!»

Mânia lui Lesable însă nici gând să se domolească; prea era prea. Se întoarse către nevestă-sa care-l privea mereu, cam uimită de strășnicia lui și strigă, după ce puse sticla la loc: «Și tu... tu...» Dar cum nu găsea nimic de spus și cum nu avea pricină să dea, rămase în fața ei prăpădit la chip și cu graiul stins.

Ea începu să râdă.

Voioșia asta era iarăși o insultă pentru el și acum, pierzându-și deabinelea mințile, se repezi la ea, o apucă de gât cu mâna stângă pe când cu dreapta o pălmuia de zor. Ea lunecă înapoi buimăcită, înăbușindu-se. Se poticni de pat și se prăvăli pe spate. El tot n'o lăsă, lovea mereu. Deodată se ridică gâfâind, sfârșit și, rușinat numaidecât de neghiobia lui, îngână: «Iată... iată... iată, vezi».

Dar ea nici că se mai clintea, parc'ar fi fost moartă. Rămăsese așa pe spate, în marginea patului, cu mâinile aduse acum pe ochi. El se apropie stingherit, întrebându-se ce are să se întâmple și așteptând să-și descopere fața ca să vadă ce se petrecea în sinea ei. După câteva clipe, neliniștea lui crescând, șopti: «Cora! auzi, Cora!» Ea nu răspunse, nici nu se urni. Ce avea? Ce făcea? Ce are să facă, mai cu seamă?

Indată ce-i trecuse furia, stinsă tot așa deodată precum izbucnise, se simțea mârșav, ucigaș aproape. Bătuse o femeie, soția lui, el, omul înțelept și rece, omul bine crescut și pururea cu judecată. Și în înduioșarea reacțiunii, îl încercă dorința să-și ceară iertare, să cadă în genunchi, să sărute obrazul acela lovit și roșu. Și cu vârful degetului atinse binișor una din mâinile întinse pe fața ei nevăzută. Ea părea că nu simte nimic. O măguli, desmierdând-o cum se desmierdă un câine dojenit. Ea nu-i lua în seamă. Zise iară: «Cora, ascultă Cora, am fost nedrept, ascultă». Ea părea moartă. Atunci el încercă să-i ridice mâna. O desprinse ușor și văzu un ochi deschis care-l privea, un ochi pironit, dătător de griji și tulburător.

El reluă: «Ascultă, Cora, furia m'a rătăcit. Tată-tău m'a adus în starea asta. Nu se batjocorește astfel un bărbat».

Ea nu răspunse nimic ca și când nu auzea. El nu știa ce să mai zică, ce să mai facă. O sărută lângă ureche și ridicându-se apoi văzu un strop de lacrimă în coada ochiului, un strop măricel care se desprinse și se prăvăli repede pe obraz, iar pleopa se frământa și clipea neîntrerupt.

Il apucă mâhnirea, emoția îl pătrunse și desfăcându-și brațele se aruncă peste corpul soției sale; îi îndepărtă și mâna cealaltă cu buzele și sărutându-i fața toată, o ruga: «Biata mea Cora, iartă-mă, te rog, iartă-mă».

Ea plângea mereu, fără zgomot, fără suspine, cum plânge omul în mâhnirile adânci.

O străngea la pieptu-i, o mângâia, șoptindu-i în ureche toate cuvintele dragălașe cari îi veneau în minte. Dar ea rămânea nesimțitoare. Stătură multă vreme așa tolăniți și îmbrățișați.

Noaptea cobora umplând cămăruia de umbră și când iatacul se întunecă deabinelea, el prinse curaj și-și ceru iertarea în așa fel ca să reînsuflețească speranțele lor.

De cum s'au ridicat, el dobândise iară glasul și înfățișarea lui de totdeauna, parcă nu se petrecuse nimic. Ea, dimpotrivă, părea înduioșată, vorbea mai dulceag ca de obicei, privea pe bărbatu-său cu ochi blajini, desmierdători aproape, ca și când pedeapsa asta neașteptată îi slăbise nervii și-i moleșise inima. El rosti liniștit: «tată-tău trebuie să se fi plictisit singur acolo; ar fi bine să te duci să vezi. Dealtminteri e și vremea să cinăm». Ea ieși.

Erau într'adevăr ciasurile șapte și mărunta gospodină tocmai aducea supă; ieși apoi la iveală Cachelin, domolit și zâmbind, cu fiică-sa. Se așezară la masă și vorbiră în seara aceea cu mai multă tragere de inimă, cum nu făcuseră de-atâta timp, parcă s'ar fi întâmplat ceva îmbucurător pentru toți.

V.

Dar nădejdea lor apururea nutrită, veșnic improspătată, nu-și mai ajungea niciodată ținta. Așteptările lor înșelate din lună în lună, cu toată stăruința lui Lesable și bunăvreața tovarășei sale, le îngheța sufletul de spaimă. Se învinuiau fără preget unul pe altul de această neisbândă și soțul desnădăjduit, slăbit, obosit, avea de îndurat mai ales mojiția lui Cachelin care, nu-l mai numea, în traiul lor vrăjmășelnic laolaltă, decât «d-nu' Cocoș», nici vorbă că în amintirea acelei zile când fusese cât pe-aci să primească în nas o sticlă pentru că rostise cuvântul clapon.

El și cu fiică-sa, uniți din instinct, turbați de gândul nestrămutat al acelei imense bogății, atât de aproape dar cu neputință de apucat, nu știau ce să mai iscodească pentru a umili și tortura sufletul acestui neputincios dela care se trăgea nenorocirea lor. Totdeauna când ședeau la masă, Cora spunea: «N'avem mai nimic de mâncat. Ar fi fost cu totul altfel dacă eram bogați. Dar, nu e vina mea».

Când pleca Lesable la birou, ea îi striga din fundul iatacului: «Fă bine și ia-ți umbrela, să nu-mi vii iarăși murdar ca o roată de tramcar. La urma urmei ce stric eu dacă tot mai ești nevoit să îndeplinești meseria asta de zgârie-brânză».

Când ea însăși trebuia să iasă nu uita niciodată să se plângă: «De! de-ași fi luat un alt bărbat ași fi avut și eu acum trăsura mea».

În orice clipă, în orice împrejurare, cugeta la asta și înțepa pe bărbatu-său cu vorbe de do-

jană, îl sfichiuia cu ocări, îl făcea numai pe el vinovat, numai pe el răspunzător de pierderea acestui bănet pe care ea, de bună seamă l-ar fi posedat.

În sfârșit, într'o seară pierzându-și și el răbdarea, tipă: «Hei, drăcia dracului! dar, n'ai să mai taci odată? Mai întâi că e vina ta, numai a ta, auzi tu, dacă nu avem copii, pentrucă, eu, am unul...»

Mințea, preferind orice, acelor veșnice muștrări și rușinei de a părea neputincios.

Ea îl privi, mirată deocamdată, căutând să-i citească adevărul în ochi, apoi pricepând și plină de dispreț: «Ai un copil, tu?»

El răspunse scrutător: «Da, un copil natural pe care-l cresc în Asnières».

Și ea reluă liniștită: «Vom merge mâine să-l vedem ca să-mi dau și eu seama ce fel este».

Dar el roși până la urechi, bolborosind: «Cum vei vrea».

A doua zi ea se sculă dela șapte, și cum el se mira, zise: «Dar nu mergem să ți vedem copilul? Aseară mi-ai făgăduit. Ori, te pomenești că azi, nu l-ai mai avea?»

Lesable sări năprasnic din pat: «Nu copilul meu cată să-l vedem, ci un doctor; el ți-o va spune pe șleau».

Neîndoindu-se de sine, ea răspunse: «Asta vreau și eu».

Cachelin se însărcină să vestească la minister că gineri-său era bolnav, iar familia Lesable, povățuită de un medic vecin, bătea la un anumit cias în ușa doctorului Lefilleul, autorul mai multor scrieri asupra higienii generațiunii.

Intrară într'un salonaș zugrăvit în alb cu fi-rișoare de aur, rău mobilat, părând gol și nelocuit cu toată mulțimea scaunelor. Șezură. Lesable se simțea mișcat, zguduit de fiori, rușinat. Venindu-le rândul, trecură într'un fel de biurou, unde fură întâmpinați de un bărbat pântecos, mărunt de stat, simandicos și rece.

Acesta aștepta ca ei să se lămurească; dar Lesable, roș ca para focului, nu se incumeta. Atunci se hotări nevastă-sa și, ca omul care-i pornit să facă orice, numai să-și ajungă ținta, grăi cu glas liniștit: «Domnule, venim la d-ta pentrucă nu avem copii. O avere mare atârnă la noi de cauza aceasta».

Consultația fu lungă, amănunțită și obositoare. Numai Cora nu părea stingherită, lăsându-se în voia cercetărilor minuțioase ale doctorului ca femeea însuflețită și îmbărbătată de un interes mai înalt.

După ce studiasse timp de aproape un cias pe amândoi soții, nu-și dete lămurit părerea.

«Eu nu găsesse nimic. zise el, nimic anormal, nimic deosebit. Dealtminteri cazul se ivește prea deseori. Sunt unele corpuri ca și caracterele. Când vedem atâtea căsnicii despărțite din pricina nepotrivirii firilor, nu-i de mirare să vedem altele sterile din cauza nepotrivirilor fizice. Doamna, în deosebi, îmi pare bine făcută și în stare să zămislească. La rândul său, domnul, deși nu prezintă nici o însușire de conformație în afară de regulă, arată cam slăbit, poate tocmai din pricina dorinței covârșitoare de a deveni tată. Imi dai voie să te ascult?»

Lesable îngrijorat lepădă vesta și doctorul își

alipi multă vreme urechea de pieptul și spatele funcționarului, apoi îl ciocăni îndărătnic dela stomac până la furca gâtului și dela rinichi până la grumazi.

Constată o ușoară tulburare în prima bătae a inimii și chiar o amenințare într'o parte a pieptului.

«Trebuie să te îngrijești, domnule, să te îngrijești serios. Ai lipsă de sânge, sfârșeală, nimic altceva. Dar neajunsurile astea încă neînsemnate ar putea deveni incurând fără leac».

Lesable, galben de spaimă, ceru o rețetă. Ii prescrise un regim complicat. Fier, carne crudă, bulion zilnic, mișcare, odihnă și ședere la țară în timpul verii. Apoi doctorul îi dădu sfaturi pentru atunci când se va simți mai bine. Le arătă mijloace folosite în cazul lor și cari duseser adeseori la izbândă.

Consultația costă patruzeci lei.

Cum ajunseră în stradă, Cora, plină de mânie înăbușită și prevăzând viitorul, grăi: «Iată-mă, că m'a favorizat soarta».

El tăcu. Mergea frământat de griji, cercetând și cântărind fiecare vorbă a doctorului. Nu cumva îl amăgise? Nu-l socotise oare pierdut? Acum nu mai cugeta de loc la moștenire și la copil! Era vorba de viața lui!

I se părea că aude un șuerat în plămâni și că simte inima zbatându-se în tresăriri năvalnice. Străbătând Tuileries îi veni sfârșeala și trebui să șeadă. Nevastă-sa desnădăjduită, rămase în picioare lângă el ca să-l umilească, privindu-l de sus în jos cu o disprețuitoare milă. El răsufla grozav, exagerând găfăiala pricinuită

de tulburare și cu degetele mânei stângi pe incheetura pumnului drept, număra zvâcnirile arterei.

Cora, tropăind de nerăbdare, întrebă: «N'au sfârșit apucăturile astea? Când ai să fii gata?» El se ridică, așa precum se ridică victimile, și porni la drum fără să scoată o vorbă.

Când auzi Cachelin rezultatul consultației nu-și mai putu infrâna furia. Urla: «Halal să ne fie, aha! halal să ne fie!» Și privea pe gineri-său cu niște ochi sălbatici, de parcă ar fi vrut să-l sfâșie.

Lesable nu asculta, nu auzea, nu se mai gândea decât la sănătatea lui, la viața lui primejduită. Puteau ei striga mult și bine, tatăl și fiica, pentrucă nu era pielea lor în joc, ci a lui, și el vroia să-și păzească pielea.

Pe masa lui era o farmacie întreagă și totdeauna înainte de mâncare își lua cu măsură doctoriile pe când nevastă-sa zâmbea iar socru-său râdea zgomotos. La orice moment se privea în oglindă și și pune mereu mâna pe inimă ca să-i studieze bătăile și și făcuse pat într'o cămărușă întunecoasă unde se păstrau hainele, ne mai vroind să stea în apropiere trupească cu Cora.

Incerca pentru ea, acum, o ură infricoșătoare, amestecată cu dispreț și scârbă. Dealtminteri toate femeile, în timpul de față, îi apăreau ca niște monștrii, dobitoace primejdioase menite să nimicească bărbații și nu mai cugeta la testamentul mătușei Charlotte decât ca la o întâmplare trecută din pricina căreia era să-și piardă viața.

Lunile se scurgeau mereu. Nu mai rămânea decât un an până la împlinirea termenului.

Cachelin agățase în sala de mâncare un calendar uriaș din care ștergea câte o zi în fiecare dimineată, și învierșunarea nevolniciei sale, desnădejdea de a vedea zi cu zi cum îi scapă averea, furia ce-l cuprindea la gândul că tot va mai trebui să'și rupă picioarele alergând la birou și să'și ție apoi zilele până la moarte cu o pensioară de două mii lei pe an, toate îl imboldeau la sfădiri ticăloase de unde, pentru o nimica toată ar fi ajuns la hartă.

Nu se putea uita la Lesable fără să-l cutremure trebuința sălbatică de a-l bate, de a-l nimici, de a-l zdrobi cu picioarele.

Il dușmănea cu o ură neînfrănată. Decâteori îl vedea deschizând ușa să intre, îi părea că pătrunde în casa lui un hoț care-l despuia de un bun sfânt, de o moștenire a familiei. Il ura mai mult ca pe un vrăjmaș de moarte și-l disprețuia în același timp pentru slăbiciunea lui și mai ales pentru lașitate, decând renunțase a mai urmări speranța obștească de frica sănătății.

Intr'adevăr, Lesable, trăia mai mult despărțit de nevastă-sa, de parcă nici o legătură nu i-ar fi unit. Nu o mai giugiulea, nu se mai atingea de ea, se ferea chiar de privirea ei, atât de rușine cât și de teamă.

Cachelin întreba în fiecare zi pe fiică-sa : Hei ! s'a hotărât bărbatu-tău ? » .

Ea răspundea : «Nu, tată» .

În fiecare seară, la masă, se întâmplau certuri grozave. Cachelin o ținea într'una : «Când bār-

batul nu-i bărbat, mai bine-ar fi să crape ca să lase altuia locul».

Și Cora adăuga : «Drept e că sunt unii oameni cu totul de prisos și supărători. Nu prea știi ce rost au ei pe pământ, când nu-s decât o povară pentru lume».

Lesable bea înainte doctoriile lui și tăcea. În sfârșit, într'o bună zi, socru-său îi strigă : «S'o știi dela mine că dacă nu-ți schimbi purtarea acum când te-ai mai întremat, apoi știi și eu ce trebuie să facă fiică-mea !...».

Ginerile ridică ochii, presimțind o nouă batjocură și întrebă cu privirea. Cachelin reluă : «O să mai iubească și pe altul, ce dracu ! Și ai avut un noroc orb dacă nu s'a întâmplat încă asta până acum. Când se mărită cineva cu un țingău de felul d tale e îngăduit orice».

Lesable, vânat, răspunse : «Dar, eu nu o împiedic să urmeze bunele d tale sfaturi».

Cora plecase ochii. Iar Cachelin, simțind așa pe departe, că prea o făcuse boacăna, stătea cam rușinat.

VI.

În minister, cei doi oameni, se părea că trăiesc în cea mai deplină înțelegere.

Un fel de învoială tăcută se încheiase între ei ca să ascundă colegilor hărțuelile lor din lăuntru. Se numeau : «dragă Cachelin» — «dragă Lesable», și se prefăceau chiar că râd împreună, ca fericiți și mulțumiți cu viața lor laolaltă.

De partea lor, Lesable și Maze, se purtau față unul de altul cu politețea ceremonioasă a

protivnicilor cari au trebuit să se bată. Duelul înlăturat, care-i băgase în friguri pe amândoi, sădea între ei o politeță exagerată, o mai însemnată luare aminte și poate o tainică dorință de împăcare pricinuită de teama neînțeleasă a unei noi încurcături. Toți observau și incuviințau ținuta lor de oameni perindați prin lume, cari avuseseră de răfuit o afacere de onoare.

Se salutau delă distanță cu o neîngăduitoare seriozitate închinându-se adânc și cât se poate de demn. De vorbit, nu-și vorbeau, nici unul din ei nevroid sau neîndrăsnind să ia asupra-și hotărârea de a începe.

Dar într'o zi Lesable, fiind chemat în grabă de șef, începând să alerge ca să-și arăte sârguința, la cotitura gângului se izbi cu tot avântul lui de pânțelele unui funcționar care tocmai venea din partea opusă. Era Maze. Amândoi se traseră înapoi și Lesable întrebă cu o pripă nedumerită și cuviincioasă: «Nu v'am pricinuit vre-un rău, domnule?»

Celălalt răspuse: «Nici de eum, domnule».

Din clipa asta, socotiră că se cuvine să schimbe câteva vorbe la întâlnire. Apoi, prinzându-se în lupta de curtenire, se dovediră prevenitori unul pentru altul dând astfel viață unei familiarități oarecare, apoi o intimitate care potolea o rezervă, intimitatea oamenilor cari-și uitaseră trecutul dar cărora o nehotărîre oficioasă încă le înfrâna avântul; apoi mulțumită politeței și vizitelor reciproce, se legară prieteni.

Acum flecăreau adeseori, venind după știri în biuroul registratorului. Lesable pierduse înfățișarea trufașe a funcționarului sigur de înaintare;

Maze, lăsase la oparte ținuta lui simandicoasă. Cachelin, se amesteca și el în convorbire și părea că privește cu interes amiciția lor. Uneori, după plecarea chipeșului funcționar care pășea drept și mândru atingând cu creștetul pragul de sus al ușii, el șoptea căutând către gineri-său: «Asta, barem, e om zdravăn!»

Intr'o dimineață, cum erau adunați acolo câteși patru, căci moș Savon nu-și lăsa niciodată copiatul, scaunul copistului, ferestruit fără îndoială de vreun posnaș, se prăbuși sub el și unchiașul se rostogoli pe dușumea țipând de spaimă.

Ceilalți trei alergară. Cachelin aruncă uneltirea asta în spinarea «comunarzilor» pe când Maze, ținea morțiș să-i vadă moșului locul vătămat. Chiar încercară, el și cu Cachelin, să desbrace pe bătrân, ca să-i lege rana, ziceau ei. Dar bătrânul se împotrivea cu desnădejde strigând că nu avea nimic.

Dupăce se potoli hazul, Cachelin strigă deodată: Ia-ți spune, domnule Maze, acum când ne împogodim laolaltă, nu găsești c'ar fi bine să vii duminică să cinezi la noi acasă? Așa zău, ne-ar face bucurie la toți, iaca lui gineri-meu, mie și fiică-mi care, te cunoaște bine după nume, căci tănuim adeseori de ale biroului, ce zici?»

Lesable stărui și el dar nu cu atâta căldură ca socru-său: «Vino, de, ne-ar face mare plăcere.»

Maze șovăia, încurcat, zâmbind la amintirea diferitelor zgomote cari umblau.

Cachelin îi da ghies: «Ei hai, ne-am înțeles?»

— Ei bine, da, primesc!»

Când, tată-său, venind acasă îi zise: «Știi tu că d-l Maze vine duminică viitoare să cineze aici?»

Cora, uimită deocamdată, îngână : «Domnul Maze ? Iaca !»

Și roși toată fără să știe de ce. Auzise atât de adeseori vorbindu-se de el, de apucăturile și izbănzile lui, căci în minister era cunoscut ca foarte îndrăzneț cu femeile cari nu i se puteau împotrivi, încât se trezise de multă vreme în ea dorința de a-l cunoaște.

Cachelin, frecându-și mâinile, începu iar : «Ai să vezi ce flăcău voinic este, și-i frumos nevoe mare. E înalt ca un jandarm, ala nu seamănă cu bărbatu-tău !»

Ea nu răspunse nimic ca și când s'ar fi putut ghici că gândise cu dornicie la el.

Se pregătea și această cină tot cu atâta îngrijire ca și cea de adinioară pentru Lesable. Cachelin chibzuia mâncările, ținea să fie soi și ca și când o încredere nemărturisită, nehotărîtă încă, izvora din inima lui, arăta mai vesel, liniștit prin cine știe ce prevedere tainică și sigură.

Toată ziua de duminică, el supraveghia plin de neastâmpăr pregătirile, pe când Lesable întocmea o lucrare grabnică adusă dela birou. Era în întâia săptămână a lui Noembrie și anul nou se apropia.

Pe la ciasurile șapte Maze sosi, plin de voie bună. Intră ca la el acasă și închinându-se, oferi Corei un buchet mare de trandafiri. Adaugă apoi cu graiul firesc la oamenii obișnuiți cu lumea : «Imi pare, doamnă, că vă cunosc întru câtva, și că v'am cunoscut de copilă, căci sunt atâția ani de când tatăl d-v îmi vorbește de d-ta.»

Cachelin, zărind florile, strigă

«Asta-i, barem, ceva distins.»

Și fiică-sa își amintea că Lesable nu-i adusese nimic în ziua prezintării sale. Frumosul funcționar părea încântat, râdea ca un om de treabă care vine pentru întâia oară la niște prieteni vechi, și asvârlea Corei curteniri tainice cari-i îmbujorau obrazii.

El o găsia foarte ispititoare. Ea, îl socoti nepus de subjugător. După plecarea lui, Cachelin spuse: «Pfu! ce mai învârteli și ce zvânturății trebuie să faci ăsta! Pe nesimțite, întoarce capul oricărei femei.»

Cora, mai puțin împărtășitoare, mărturisi cu toate astea că-l găsea binevoitor și nu tocmai atât de îngâmfat precum crezuse.

Lesable care părea mai puțin obosit și mai puțin trist ca de obicei, recunoscă că-l «nesocotise» la început.

Maze, reveni, cu rezervă deocamdată, apoi mai adeseori. Il plăceau toți. Era ademenit, alintat aproape, Cora îi pregătea mâncările dupe gustul lui. Și intimitatea celor trei inși ajunse curând atât de vie că nu se părăseau mai de loc. Noul prieten ducea familia la teatru în lojile căpătate dela ziare.

Se întorceau apoi pe jos noaptea, dealungul străzilor pline de lume, până în pragul gospodăriei Lesable. Maze și Cora mergeau înainte, potriviți în pas, șold la șold, legănați de aceeași mișcare, același ritm, ca două ființe născute pentru a merge alături în viață. Vorbeau pe șoptite, căci se înțelegeau de minune, râzând cu râs înăbușit și uneori tânăra femeie se întorcea ca să mai arunce în urmă-i câte-o ochire spre tată-său și bărbatu-său.

Cachelin îi învăluia într'o privire binevoitoare și adese fără să-și dea seama că vorbea lui gineri-său, spunea : «Se potrivesc de minune, n'ai ce zice ; e o plăcere să-i vezi împreună». Lesable, răspundea liniștit : «Sunt de aceeași statură aproape», și fericit că-și simția inima bătând mai domol, că găfâia mai puțin, mergând repede, și că era în deobște mai zdravăn, lăsă să-i piară încetul cu încetul pisma contra socru-său ale cărui moco-fanii încetaseră de altfel de câțva timp încoă.

De anul nou fu numit impiecat principal. Incercă o bucurie atât de înfocată că la întoarcere își sărută nevasta, întâia oară după șease luni de zile. Ea păru buimăcită cu totul, stingherită ca și când el făptuise ceva necuviincios și privea la Maze care venise să-i prezinte respectele și urările sale cu prilejul întăei zile din Ianuarie. Maze însuși avea o înfățișare zăpăcită și se înturnă către fereastră ca omul care nu vrea să vadă.

Dar încurând Cachelin deveni iară artăgos și obraznic și începă să hărțue pe gineri-său cu batjocurile. Câte odată impungea chiar pe Maze, parc'ar fi fost și el vinovat de grozavul desnodământ ce plutea asupra lor și al cărui nestrămutat socroc se apropia pe fiecare minută.

Numai Cora arăta cât se poate de liniștită, cât se poate de fericită, cât se poate de voioasă. Uitase, pesemne, termenul amenințător și atât de apropiat.

Venise Martie. Orice nădejde părea pierdută, căci se împlineau trei ani la douăzeci Iulie decând murise mătușa Charlotte.

O primăvară timpurie zorise îngermănarea pă-

mântului ; Maze, propuse prietenilor săi să meargă într'o duminică, la plimbare pe marginea Senei ca să culeagă micșunele de prin crânguri.

Plecară cu trenul de dimineață și scoboriră la Maisons-Laffite. Fiorul iernei tot mai străbătea printre crengile despuiete, dar pajiștea inverzită, strălucitoare se și smăltase cu floricele albe și albastre ; iar pomii roditori de pe colnice cu ramurile lor subțiratece acoperite de muguri îmbobociți, păreau încununați cu ghirlande de trandafiri.

Sena, greoaie, curgea — tristă și noroită din pricina ploilor trecute — între malurile-i chinuite de tirania iernii și toată câmpia scăldată în apă, parc'ar fi eșit dintr'o baie, răspândea o mireasmă dulce de umezeală sub încropeala primelor zile cu soare.

Se afundară în parc. Cachelin, posac, lovea cu bastonul bulgării de pământ, mai copleșit ca oricând, cugetând mai cu amărăciune astăzi la nenorocirea lor, peste puțină vreme desăvârșită. Lesable, deașișderea morocănos, se temea să nu-și ude picioarele prin iarbă pe când nevastă-sa și Maze cătau să facă un buchet. Cora, de vre-o câteva zile părea suferindă, obosită și palidă.

Osteneala o ajunsese repede și ceru să meargă undeva să mănânce. Se abătură la un birtuleț alături de o moară păraginită și ospățul de datină al Parizienilor cari ies la câmp, fu de îndată întocmit sub umbrar pe o masă de scânduri acoperită cu două șervete și aproape de tot de gărlă.

Ronțăiseră vârlugi prăjite, infulecaseră friptură de vacă pe cartofi și tocmai se perinda blidul

cu foi verzi de salată, când Cora se ridică pe neașteptate și începu să alerge spre țărnamă, apăsându-și cu amândouă mâinile șervetul pe gură.

Lesable, neliniștit, întrebă: «Ce-o fi având, oare?»; Maze, tulburat, aprins la față, îngână: «De... știi și eu... până mai adineaori era bine!» iar Cachelin înlemnise de spaimă, cu furculița în sus și o foaie de salată în vârful ei.

Se sculă, căutând să vadă pe fiică-sa. Apoi, mai pitindu-se o zări, o zări răzemată cu fruntea de un copac, bolnavă. O bănuială fulgerătoare îi îndoi genunchii și căzu pe scaun aruncând priviri sperioase asupra celor doi bărbați cari, păreau acum, tot așa de zăpăciți și unul și altul. Ii iscodea cu ochiul lui îngrijorat, necuțezând să mai vorbească, nebun de frică și de nădejde.

Un sfert de cias se scurse într'o adâncă tăcere. Apoi Cora se ivi cam palidă, mergând a-nevoe. Nimeni nu o cercetă deadreptul; fieștecare părea că ghicește un eveniment fericit, greu de spus, arzător de știut și înfricoșător de înțeles. Singur, Cachelin întrebă:

«Ești mai bine?» Ea răspunse: «Da, mulțumesc, n'a fost nimic. Dar, să ne întoarcem mai de vreme acasă, mă cam doare capul».

Și la plecare, luă brațul bărbatului său, ca și cum ar fi voit să-l încunoștiințeze de ceva tainic pe care nu îndrăsnea încă a l mărturisi.

Se despărțiră în gara de Saint-Lazare: Maze, pretextând o afacere de care își aducea tocmai acum aminte, după ce salutase și strânsese mâinile.

Indată ce Cachelin rămase numai cu fiică-sa

și gineri-său, întrebă: «Ia-n spune, ce-ai avut în timpul prânzului?»

Dar, Cora nu răspunse, deocamdată, apoi, după ce șovăise câțva timp: «N'a fost nimic. Așa puțină greață».

Și pășea domol și alene și-i flutura zâmbetul pe buze; Lesable, înlispus, tulburat în suflet, chinuit de gânduri nelămurite, încrucișelnice, plin de poște de lux, de mânie înăbușită, de un fel de rușine cu neputință a o mărturisi, de mișelie jinduitoare, se potrivea acelor somnoroși cari închid ochii dimineța ca să nu vadă raza de lumină ce alunecă printre perdele și le întretae patul cu o dără strălucitoare.

Cum ajunsese acasă spuse că are o lucrare de isprăvit și se închise în odae.

Atunci Cachelin, sprijinindu-și mâinile pe umerii fiică-sa, zise: «Tu ești însărcinată, ai?»

Ea îngână: «Da, așa cred. De vre-o două luni».

Dar nu isprăvise bine vorba că el se și zvârlise în sus de bucurie; apoi se porni să joace în jurul ei, un tontoroi d'alea desmățatele, o veche aducere aminte din viața lui de cazarmă. Ridica piciorul, sălta cu toată povara burții sale, zguduia întregul apartament. Lucrurile se bălăngăneau, paharele se ciocneau în dulap, atârănătoarea din bagdadie se clătina și tremura ca lampa de pe o corabie.

Luă apoi în brațe copila lui mult iubită și o sărută vijelios; apoi dându-i așa părintește un bobârnac peste pântece: «Ah! asta a nimerit-o în sfârșit! Ori, spus-ai bărbatu-tău?»

Ea șopti, rușinându-se deodată: «Nu... încă nu... așteptam».

Dar Cachelin strigă: «Bun de tot. Iți venea greu. Stai că mă duc eu să-i spui!»

Și dădu buzna în locuința gineri-său. Văzându-l intrând, Lesable care nu făcea nimic, se ridică. Celalt însă nu-i mai dădu răgaz să-și vie în fire: «Știi că nevasta ți-i grea?»

Sotul buimăcit, își pierdu cumpătul și umerii obrazilor lui se făcură roși ca para focului.

«Ce? Cum? Cora? Ce zici?»

— «Zic că-i borțoasă, mă înțelegi? Iată ce vrea să zică să ai noroc!»

Și în bucuria lui, îi apucă mâinile, le strânse, le zgudui, fericindu-l parcă, mulțămindu-i și repeta: «Oh! în sfârșit, a nimerit-o. E bine! Las' că-i bine! Gândește-te numai, averea-i a noastră de-acum». Și ne-mai putându-se stăpâni îl cuprinse în brațe.

Țipa: «Peste un milion, gândește-te, peste un milion!» Incepu iară să joace, apoi deodată: «Ci, haide-ți că ea te așteaptă, hai de o sărută, batâr!» și luându-l pe sus îl așează dinainte-i și-l impinse ca pe o minge în sala unde Cora rămăsese în picioare ascultând, neliniștită.

Cum zări pe bărbatu-său se trase înapoi, zugrumată de o tulburare năprasnică. El stătea înaintea ei galben și chinuit. Avea înfățișarea unui judecător și ea a unei vinovate.

În sfârșit zise: «Ori ești însărcinată?»

Ea îngână cu grai cutremurat: «Așa-mi pare».

Dar Cachelin îi apucă pe amândoi de după gât și alipindu-i unul de altul, nas în nas, strigă: «Ci, pupați-vă, ce dracu! Atâta osteneală tot merită asta».

Și, când le dete drumul, grăi copleșit de o

bucurie nebună : «In sfârșit, partida-i câștigată ! Hei, Leopold, acum putem cumpăra fără întârziere ecareturi la țară. Acolo, barem îți vei putea restabili sănătatea».

La gândul acesta Lesable tresări. Socra-său începu iar : «O să poftim pe alde Torchebeuf cu nevasta și cum subșeful e gata să se ducă pe râpă, ai putea să-i iei locul. Asta-i o îndrumare, oricum».

Lesable întrezărea lucrurile pe măsură ce Cachelin vorbea ; se vedea pe el însuși întâmpinând pe șef dinaintea unei case drăgălașe și curată, pe marginea gârlei. Purta o vestă de dril și o panama pe cap.

Ceva dulce se strecura în inima lui la nădejdea asta, ceva încropitor și bun care parcă se ogoia în el ușurându-l și chiar întremându-l.

Zâmbi, dar încă nu răspunse.

Cachelin, îmbătat de nădejde, răpit de vise, urmă : «Cine știe ? am putea căpăta și oarecare trecere în ținut. Poate ai să fii și deputat. Oricum, vom putea cerceta frunțașii de prin partea locului și la nevoie răsplăti lingușirile. Vei avea un căluț și o cotigă ca să mergi în fiecare zi la gară».

Icoanele îmbielșugării, boieriei și bunului trai se treziau în sufletul lui Lesable. Gândul că ar conduce el însuși o trăsurică drăguță, asemenea acelor oameni bogați a căror soartă o jinduisse de atâtea ori, îi hotări mulțămirea. Nu se putu opri să nu zică : «Ah ! da, asta de pildă, e încântător !»

Cora, văzându-l înduplecat, zâmbea și ea, înduioșată și recunoscătoare ; iar Cachelin care nu

mai vedea nici o piedică, grăi: «Haideti să cinăm la birt. Saprستي! face să-i tragem un che-fuleț!»

La întoarcere erau cam chercheliți căteșitrei; și Lesable care vedea dublu acum și în mintea căruia toate gândurile dănțuiau, nu mai putu nimeri odăița lui întunecoasă. Și, fie din greșeală, fie că uitase, se culcă în patul încă gol al soției sale. Și toată noaptea i se păru că așternutul lui undoia ca o luntre, se clătina, se rostogolea și se răsturna. Avu chiar puțintel rău de mare.

Mare îi fu mirarea, când se deșteptă, găsind pe Cora în brațele lui.

Ea deșchise ochii, zâmbi și îl săruta cu un neașteptat avânt, plină de recunoștință și de dragoste. Apoi îi zise cu glasul acela imbielnic ce-l au femeile în lingușirile lor: «Dacă vrei să fii drăguț, nu te duce azi la minister. Nu mai ai nevoie să fii atât de punctual de oarece o să fim destul de bogați. Și să plecăm iară la țară, amândoi, singuri, singurei».

El se simțea odihnit, plin de acea prielnică stare de moleșeală care vine după sminteala petrecerilor, și toropit de căldura așternutului.

Il încerca dorința copleșitoare de a rămâne multă vreme aci, de a nu mai face altceva decât să trăiască liniștit în trândăvie. O trebuință de lenevie necunoscută și puternică îi paraliza inima, îi cotropea trupul. Și un gând deșert, neîntrerupt, fericit, plutea în sinea lui: «Va fi bogat, independent».

Dar, deodată îl apucă o frică și întrebă pe șoptite ca și când s'ar fi temut să nu-i audă pă-

reții vorbele: «Barem, știi sigur că ești în poziție?»

Ea întări degrabă: «O! da, crește. Nu m'am înșelat».

Și el, tot cam îngrijorat, începu să o pipăie binișor. Iși plimbă mâna peste pânțelele umflat și zise: «Da, e adevărat, — dar tu nu o să naști înaintea de termen. Or să ne tăgăduiască poate dreptul nostru».

La presupunerea asta o cuprinse mânia. Ah! e peste putință, de pildă, s'o mai prigonească cineva acum după atâtea neajunsuri, suferințe și efortări, ah! e peste putință! Și se întinse în pat, doborâtă de ciudă.

«Aideți îndată la notar», zise ea.

Dar el fu de părere să scoată mai întâi un certificat medical. Veniră prin urmare din nou la doctorul Leffileul.

Acesta îi recunoscuse numaidecât și întrebă: «Ei, ați izbutit?»

Roșiră amândoi până în sfârcul urechilor și Cora, cam pierzându-și cumpătul, îngână: «Cred că da, domnule».

Doctorul își frecă mâinile: «Mă așteptam, mă așteptam la asta. Mijlocul ce v'am arătat eu, nu dă greș niciodată, afară numai de nedestoinicia din naștere a unuia din soți».

După ce examină pe tânăra femeie, încuviință: «Ai nimerit-o, bravo!»

Și scrise pe o foaie de hârtie: «Eu, subsemnatul, doctor în medicină dela facultatea din Paris, certific că d-na Leopold Lesable născută Cachelin, prezintă toate simptomele unei sarcini ajunsă în a treia lună».

Apoi, întorcându-se către Lesable : «Dar d-ta ? Pieptul, inima, ce mai fac ?» Il ascultă și-l găsi cu totul vindecat.

Plecară de aci, fericiți și voioși mergând agale braț la braț. Dar pe drum Lesable, avu o idee : «Ar fi mai bine poate ca, înainte de a merge la notar să-ți petreci unul sau două șervete peste mijloc, ar bate la ochi și ar avea mai multă însemnătate. N'are să creadă că vroim să câștigăm vremea».

Se întoarseră deci acasă și-și desbracă el însuși soția ca să-i potrivească un pânțec înșelător. De zece ori pe rând schimbă șervetele din loc și se depărta la câțiva pași ca să cerceteze impresia, căutând să înfăptuiască o absolută apropiere de adevăr.

Indată ce fu mulțumit de isprava lui plecară iară, și pe stradă se arăta mândru că plimbă pânțele acela revărsat care dovedea bărbăția lui.

Notărul îi primi cu bună voință. Ascultă deslușirile lor, apo perindă cu ochii certificatul și cum Lesable stăruia : «Dealtminteri, domnule, e deajuns s'o vezi o clipă numai», el aruncă o privire încredințată la mijlocul lăbărțat și ascuțit al tinerei femei.

Ei așteptau, îngrijorați ; avocatul grăi : «Foarte bine. Copilul, fie născut, fie că se va naște, el există și trăiește. Vom amâna prin urmare execuția testamentului până ce doamna va naște».

Eșind din birou, ei se sărutară pe scară, atât le era de aprinsă bucuria.

VII.

De când cu această descoperire fericită, cele trei rude trăiau într'o desăvârșită unire. Erau de-o voioșie plăcută, potrivită și dulce. Cacheliu căpătase iarăși vechea lui veselie și Cora își copleșia bărbatul cu îngrijiri. Lesable deasemenea, părea alt om și de o bunătate cum niciodată nu mai fusese.

Maze, venea tot mai rareori și acum, părea neînlargul lui în familie; era încă bine primit, totuși mai cu răceală, căci fericirea este egoistă și se lipsește de cei străini.

Chiar Cacheliu părea că poartă o oarecare dușmănie ascunsă frumosului funcționar, el care, cu câteva luni în urmă, îl ademenise cu atâta râvnă în casă. El aduse la cunoștința acestui prieten sarcina Coraliei: I-o spuse așa pe neașteptate: «Știi, fică-mea 'i însărcinată!»

Maze, făcând pe uimitul, răspunse: «Ei aș! trebuie să fiți tare fericiți».

Cacheliu întări: «Păi, vezi bine!» și băgă de seamă că colegul său nu părea tocmai încântat. De este sau nu vina lor, bărbaților nu le place să vadă în halul ăsta, femeile cărora ei le sunt devotați.

Totuși, în fiecare Duminică, Maze continua să cineze în casă. Deși nu se iscase nici o dezbinare între ei, răstimpurile astea prindeau să se facă tot mai obositoare de petrecut laolaltă și o stânjenire ciudată sporea din săptămână în săptămână. Intr'o seară chiar—tocmai plecase el—Cachelin infuriat, grăi: «Omul ăsta a început să mă plictisească!»

Și Lesable răspunse: «Drept e, își pierde vaza când ți-e prea mult cunoscut». Cora plecase ochii. Ea nu-și dote părărea. Părea totdeauna stingherită în fața voinicului Maze care, la rândul lui, stătea aproape rușinos lângă ea, nu o mai privea zâmbind ca odinioară, nu mai dăruia bilete de teatru și părea că păstrează numai așa ca o povară trebuincioasă, intimitatea atât de caldă altă dată.

Dar într'o Joi, pe la vremea cinei, când se întoarse bărbatu-său dela birou, Cora îi sărută favoritele cu mai multă lingușire ca de obicei și îi șopti la ureche:

— «Tu, poate ai să mă dojenești?

— Pentru ce?

— Fiindcă... D-l Maze venise mai adineaori să mă vadă. Și eu, cum nu vreau ca lumea să bârfească pe socoteala mea, l'am rugat să nu mai vie nici odată când nu ești acasă. El s'a arătat cam jignit!»

Lesable, uimit, întrebă:

— «Hei, și-apoi, el ce a zis?

— O! lucru mare n'a zis dar, oricum, nu mi-a plăcut și l'am rugat atunci să înceteze cu desăvârșire vizitele. Știi bine că tu și cu tata l'ați adus încoace, eu nu-s vinovată cu nimic. Astfel că mă temeam să nu te nemulțumesc cumva, închizându-i ușa».

Bucuria recunoștinții pătrunse în inima bărbatului:

«Bine ai făcut, foarte bine ai făcut. Și îți mulțumesc chiar».

Ea reluă, ca să statornicească situația celor doi inși întocmită de ea mai dinainte: «La birou

tu, te vei preface că nu știi nimic, și'i vei vorbi ca și în trecut; numai că aici el n'are să mai vie».

Și Lesable îmbrățișându-și cu dragoste nevasta, o țocăi multă vreme pe ochi și pe obraji. Ii zicea mereu: «Ești un înger!» Și simțea pe pân-tecele lui ridicătura deja vârtoasă a copilului».

VIII.

Nimic nou nu se mai întâmplă până la sorocul sarcinei.

Pe la sfârșitul lui Septembrie, Cora născu o fetiță. Ii puseră numele Désirée; dar cum țineau să-i facă un botez solemn, hotărâră ca taina să fie săvârșită vara viitoare în casa ce vor cum-păra-o la țară.

Și aleseră în Asnières, pe colnicul care pre-domnește Sena.

Se întâmplară lucruri mari în timpul iernei. De în dată ce dobândiseră moștenirea Cachelin ceruse să-l scoată la pensie, cerință răfuită nu-mai decât, și părăsise biroul. Iși întrebuița cli-pele de răgaz tăind după desemnuri, cu ajutorul unui ferestrăiaș mecanic, capacele cutiilor de vax. Intocmea orologii, sipețele, vase pentru flori, fel și chipuri de lucrușoare mărunte și ciudate. Prinsese patimă de munca asta și 'i venise pofta de lucru de când zărise în Avenue de l'Opera un neguțator ambulant cum își trebuia rămulilele de lemn. Și era musai să-i admire toți în fiecare zi, nouile lui desemnuri, o încercătură iscusită și copilărească.

Chiar el, minunat de-așa ispravă, o ținea într'una : «E uimitor, d-le, ce-ajunge omul să facă!»

În sfârșit, d-l Rabat, subșeful, murind, Lesable îi ținea locul, deși nu primi titlul, căci nu avea vechimea cerută gradului la care fusese înaintat în urmă.

Cora devenise cu totul altă femeie, mai așezată, mai mândră, înțelegând, ghicind, adormecând toate preschimbările la cari o supunea averea.

Cu prilejul anului nou se duse în cumetrie la soția șefului, o femeie încălată care înțelenise tot provincială după treizeci și cinci de ani de ședere în Paris, și o rugă cu atâta gingășie și îmbiere să fie nașă copilului ei, că d-na Torchebeuf primi. Naș, era tata-moșul, Cachelin.

Taina botezului se săvârși într'o Duminică strălucitoare din Iunie. Tot biroul era poftit, afară de Maze care nu se mai zărea.

La ciasurile nouă, Lesable aștepta în fața gării trenul din Paris, în vreme ce un servitor, băețandru, purtând livrea cu nasturi mari auri, ținea din frâu un bidiviu dolofan înhămat la o cotigă nouă-nouță.

Mașina șueră în depărtare, apoi se ivi trăgând după sine șiragul de vagoane din cari izbueni afară un val de călători.

Dintr'un vagon de clasa întâia ieși d-l Torchebeuf cu soția-i în toaletă strălucitoare, pe când Pitolet și Boissel scoborau dintr'unul de a doua. Pe moș Savon nu se încumetaseră a-l pofti, ci, se înțeleseseră că, de-l vor întâlni cumva în după amiază, îl vor aduce să cineze, cu încuviințarea șefului.

Lesable se repezi întru întâmpinarea mai marei sale care se apropia mărunțel în surtucul lui împodobit cu decorația-i bulbucată aidoma unui trandafir roșu îmbobocit. Căpățina-i grozav de mare, acoperită cu o pălărie cu borduri largi, secătua trupul lui pipernicit, dându-i înfățișarea unei adevărate minunății; iar nevasta-sa, de s'ar fi înălțat numai o lecuță în vârful picioarelor, putea privi fără greutate, pe deasupra capului lui.

Leopold, radios, se ploconea, mulțumea. Le ajută să se urce în căretă, apoi alergând la cei doi colegi cari veneau modești în urmă, le strânse mâinile, cerându-și iertare că nu-i poate duce și pe ei cu trăsura lui prea mică: «Țineți-vă mereu după cheu și ajungeți tocmai la ușa mea: Villa Désirée, a patra după colț. Grăbiți-vă».

Și urcându-se în trăsură apucă hățurile și porni pe când «groom-ul» sălta cu ușurință pe scăueșul dela spate.

Sfânta slujbă se săvârși cum nu se poate mai bine. Apoi veniră să prânzească. Fiecare oaspete găsi sub șervetul său câte-un dar potrivit cu însemnătatea lui. Nașa căpătă o brățară de aur masiv, bărbatu-său un ac de cravată cu rubine, Boissel un portofoliu de piele rusească, iar Pitoleț o minunată pipă de spumă. Se zicea că Désirée împărțise darurile astea noilor săi prieteni.

D-na Torchebeuf, roșie de rușine și de plăcere, prinse veriga strălucitoare de brațul ei vartos iar bărbatu-său, fiindcă avea o secătură de cravată neagră în care nu încăpea acul, infipse giuvaerul în muchea surtucului sub «Le-

giunea de onoare» ca o altă cruce de ordin inferior.

Prin fereastră se zărea fâșia întinsă a râului suind către Suresnes, dealungul malurilor sădite cu arbori. Soarele revărsa o puzderie de raze pe apă, prefăcând'o într'o gărlă de foc. Ospățul începu tăcut și cuviincios, înfrânat prin prezența d-nei și d-lui Torchebeuf. Mai apoi se înveseli. Cachelin prinse a zvârli glume c'am nesărate, căci se simțea tolerat acum, fiind bogat — și râseră.

Ale lui Pitolet ori Boissel, de bună seamă, ar fi jignit.

La sfârșitul mesei, trebui să aducă copilul pe care fiecare comesean îl sărută. Inecat în omătul de dantele, micuțul privea oamenii aceștia cu ochișorii lui albaștri, turburi și fără gânduri și întorcea câte puțin căpșoru-i bucălat în care părea că se trezește un început de luare aminte.

În toiul zarvei de glasuri, Pitolet suflă la urechea vecinului său Boissel: «Are înfățișarea unei micuțe Mazette».

Vorba se duse a doua zi la minister.

În timpul acesta bătură ciasurile două; băuseră tocmai licherurile și Cachelin îi pofti să vază ecareturile și apoi se despărțiră în două tabere ca să se plimbe.

Cachelin, cam strâmtorat lângă femei, trăgea după el pe Boissel și Pitolet prin cafenelele după țarm, pe când doamnele Torchebeuf și Lesable, cu soții lor, suiseră malul celălalt, căci ele, ca femei cinstite nu se puteau amesteca în lumea desmățată de Duminica.

Mergeau agale pe drumul edecului urmate de

bărbații lor cari și vorbeau serios de-ale bi-roului.

Pe gărlă alunecau yole mânate în vâsliri re-pezi de găligani cu brațele goale ai căror mușchi se răsuceau sub pielea arsă. Luntrășițele tolănite pe piei de dobitoace negre ori albe, potriveau cârma, toropite de soare, ținând întinse deasupra capetelor, asemenea unor flori urieșe plutitoare pe apă, umbrele de mătase roșie, galbenă ori albastră.

Strigăte, chemări și ocări, zburau dela o barcă la alta și un zgomot depărtat de glasuri omenesti, nedeslușit și neîntrerupt dovedea, acolo, furnicarul nepotolit de lume al zilelor de serbătoare.

Șirurile de pescari cu undița stăteau nemișcate pe toată întinderea râului, în vreme ce vâslași, aproape goi, stând în picioare în greoaiele lor luntrii pescărești, se aruncau cu capul în jos în apă, apoi urcându-se iar în luntrii, săreau din nou în șivoiu.

D-na Torchebeuf privea, uimită. Cora îi zise: «Așa este în toate Duminicile. Astea-mi terfelesc ținutul acesta încântător».

O luntre venea molatec. Două mueri vâslind, plimbau doi vlăjgani culcați în fund. Una din ele strigă în spre țarm: «Hei! Hei! femei cinstite! Am un bărbat ieftin de vânzare, nu-l vreți?»

Cora, întorcându-se cu dispreț își petrecu brațul după acel al oaspetei sale: «Nu mai e chip de stat aici, aidem. Ce ticăloase-s făpturile astea!»

Și plecară înapoi. D-l Torchebeuf spunea lui Lesable: «Pe 1 Ianuarie, neapărat. Directorul mi-a făgăduit-o în toată regula».

Și Lesable răspundea: «Nu știu cum să vă mulțumesc «cher maître»

Ajungând acasă găsiră pe Cachelin, Pitolet și Boissel râzând cu lacrimi și ducând aproape pe sus pe moș Savon pe care-l găsiseră pe mal cu o cocotă, ziceau ei în glumă.

Bătrânul, speriat, striga mereu: «Nu-i adevărat, nu, nu-i adevărat. Nu-i frumos să vorbești așa, domnule Cachelin, nu-i frumos».

Și Cachelin, înăbușit, urla: «Ah! vulpoi bătrân! Și ziceai: «Drăgălașa mea găsculiță». Ah! te-am prins, ștregarule!»

Până și femeile începură să radă, atât părea de pierdut bietul unchiaș.

Cachelin, zise apoi: «Dacă d-l Torchebeuf în-gădăue, îl vom lua prizonier pentru vinovăția lui și va cina cu noi?»

Șeful se învoi cu bunăvoință. Și continuară să radă pe socoteala femeii părăsită de bătrânul care se împotrivea mereu, amărât de posna asta răutăcioasă.

Până seara, acesta fu prilejul necontenitelor șaguri cari depășeau chiar, uneori, marginile glumei.

Cora și d-na Torchebeuf odihneau sub cerdac, privind răsfrângerile amurgului. Soarele arunca o puzderie de purpură pe frunze. Nici o adiere nu mișca ramurile; o pace senină, nesfârșită, cobora din văzduhul înflăcărat și liniștit.

Câteva luntrii tot mai alunecau molane, întorcându-se la adăposturi.

Cora întrebă: «Se vede că bietul domn Savon, s'a însurat cu o desfrânată?»

D-na Torchebeuf care cunoștea pe de rost

toate cele din birou. răspunse: «Da, o orfană mult mai tânără, care l'a înșelat cu un stricat cu care a și fugit în cele din urmă». Apoi vârtoasa femeie adăugă: «Zic că era un stricat dar, nu știu. Se spune că se iubeau mult. Oricum, moș Savon, nu-i tocmai ispititor».

D-na Lesable luă vorba cu multă gravitate: «Asta nu-i o pricină. Bietul om, e într'adevăr de plâns. Vecinul nostru de-alături, d-l Barbon, e tot în halul ăsta și el. Nevestei sale 'i s'a aprins inima după un soi de pictor care-și petrecea verile pe-aici, și a plecat cu el în străinătate. Eu nu pricep cum poate o femeie cădea într'atât. După părerea mea ar trebui să fie o pedeapsă deosebită pentru asemenea păcătoase cari aduc rușinea într'o familie».

În capătul aleii se ivi doica ținând în brațe pe micuța Désirée numai în horbote. Copila venea spre cele două doamne, rumenită toată în potopul de lumină roș-aurie a serii. Privea cerul de foc cu același ochiu palid mirat și deșert cu care perânda fețele.

Bărbații cari sfătuiau mai de-oparte se apropiară; Cachelin luându-și nepoțica în brațe, parcă ar fi vroit s'o perinde prin bolta cerească. Micuța se profila pe fundul strălucitor al orizontului în îmbrăcămintea ei albă care se prăvălea până la pământ.

Și tata-moșu striga: «Iată ce-i mai bun pe lume, nu-i așa, moș Savon?»

Și bătrânul nu răspunse, neavând ce să spue, ori, poate, enugetând la prea multe.

Un servitor deschise usa cerdacului și vesti: «Poftiți la masă!»

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ

— CLUJ —

62. Honoré de Balzac. — Albert Savarus.
68. Virgil Caraiivan. — Domnița Ilina.
64. D'Anunzio, Zuccoli, Ojetti. — Nuvele.
65. André Theuriet. — Prăvălia la doi crapi.
66. Zola. — Cum mor oamenii.
67. Ivan Turghenief. — Intâia iubire
68. E. de Amicis. — Din împărăția iubirei.
69. André Theuriet. — Amintiri și Nuvele.
70. H. Taine. — Despre natura operei de artă.
71. Henry Murger. — Balade.
72. Artur Gorovei. — Datinele noastre la nuntă.
73. Liviu Marian. — Suflete stinghere.
74. M. Gorki. — Conovalow.
75. Xavier de Maistre. — Siberiana.
76. I. Boteni. — In zile de vacanță.
- 77—78. Ivan Turghenief. — Apele primăverii.
79. N. Cehov. — Nuvele.
80. Prof. Dr. Petrini-Galatz. — Tratatamentul general al Sifilisului.
- 81—82. E. de Amicis. — Constantinopolul.
- 83 H. de Balzac. — Colonelul Chabert.
84. C. Flammarion. — Cataclismul din Martinica.
85. Voltaire. — Micromegas.
86. I. Slavici. — Românii din Ardeal.
87. J. M. Guyau. — Spre mai bine.
88. H. Zschokke. — Ionatan Froek.
89. A. Dumas. — Diana de Lys.
90. H. Taine. — Despre producerea operei de artă.
- 91—92. Silvio Pellico. — Ani de temniță. Vol. I și II.
93. Xavier de Maistre. — Călătorie împrejurul odăii mele
- 94—95. Clara Tschudi. — Tinerețea Mariei Antoneta.
96. I. Boteni. — Drumuri.
97. S. Masoch. — Buni și răi.
98. S. Masoch. — Creditorii.
99. Chateaubriand. — Atala
100. Dr. Th. Mironescu. — Cura de slăbit și de îngrășat.
- 101—102. C. Flammarion. — Urania Vol. I și II.
103. Oscar Wilde. — Pescarul și sufletul său.
104. I. Ciocârlian. — Inimă de mamă.
105. Emilia Tailler. — Succesul în viață.
106. Al. Dumas - Tatăl. — Maistrul Adam Calabrezul.
- 107—108. Edmond About. — Grecia de azi. Vol. I și II.
109. H. Sienkiewitz. — Doamna Elzen.
- 110—111. Carles Lane Poor. — Sistemul solar. Vol. I și II.
112. Goethe. — Hermann și Dorotea.
113. Ivan Turghenief. — Faust
114. Liviu. — Legende Eroice.
115. Teodor Simons. — Pagini Romane.
116. Balzac. — Amorul mascat.
117. M. Lungianu. — La cruci.
118. Edgare Poë. — Povestiri extraordinare.
119. Voltaire. — Prințesa din Babilon.
120. Carl Ewald. — Icoane din viața plantelor și animalelor.
121. V. Veresaghiu. — Amintiri din războiul din 1877.
122. Pietari Păivărinta. — Nuvele finlandeze.
123. Ouida. — O frunză în vijelie.
124. Leon Tolstoi. — Povestiri populare.
125. Al. Dumas-fiul. — Un pachet de scrisori.
- 126—127. L. Tolstoi. — Cazacii.
128. C. Mendes. — Romanul Roșu.
129. M. Gorki. — Suflete des-nădăjduite.
130. N. Vaschide. — Somnul și Visele.
- 131—132. Tit. Liviu. — Războiul Romanilor cu Hanibal.
133. B. Constant. — Pribeagul.
134. George Ohnet. — Jale și bucurie.
135. Saltikow. — Povesti.
136. Al. Cazaban. — Iozica.
137. Harriet Beecher Stowe. — Coliba lui moș Toma.

138. Al. Dumas-Tatăl. — Cel doi studenți.
 139. Voltaire. — Povestiri.
 140. Carl Ewald. — Icoane din viața plantelor și animalelor. Vol. II.
 141. Edmond Haraucourt. — Pélisson.
 142. V. Rakosi. — Satul meu.
 143—144. Camille Cocuand. — Suferințele Vu turașului.
 145. Arthur Conan Doyle. — Doctorul negru.
 146. I. Ciocârlan. — Fără noroc.
 147. C. Dem. — Oamenii zilei.
 148. I. Dragoslav. — Povestii de Crăciun.
 149. A. Fogazzaro. — Povestiri
 150. Fr. W. Förster. — Educația cetățenească.
 151—152. Lamartine. — Raphael.
 153. E. Tailler. — Dragoste de scriitor.
 154. L. Jacolliot. — Vânătorii de robi.
 155. E. de Amicis. — Vechiul Seraiu.
 156. Guy de Maupassant. — Strigăt de alarmă.
 157. Voltaire. — Suflet curat.
 158. G. Ohnet. — Cântecul lebedei.
 159. Z. Bârsan. — Nuvele.
 160. Sever Pavelescu. — În lumea vegetalelor.
 161. I. Turghenief. — Iacob Pasinkof.
 162. Varone. — Printre streini.
 163. A. Theuriet. — Lumini și umbre.
 164. E. Tailler. — George Sand.
 165. Friedrich Mueller. — Basme din Transilvania.
 166. Cormană. — Salvată.
 167. Ugo Ojetti, Folchetto, D'Annunzio, de Rubris. — Liniă Inimii.
 168. N. Gogol. — La șezătoare în Ucraina.
 169. Mihail Vlădescu. — Lacerimi adevărate.
 171. Villiers de l'Isle Adam. Vestitorul.
 172. G. T. N.-Varone. — De închiriat o cameră mobilată.
 173—174. I. Turgheniev. — Fum Vol. I și II.
 175. Lucian. — Cocoșul sau Pitagora.
 176. N. Gogol. — Intr'o noapte de Mai.
 177. Guy de Maupassant. — Moștenirea.

INSTITUTUL DE EDITURĂ „MINERVA”

A tipărit până acum cea mai bogată colecție de lucrări literare și științifice, toate de cel mai mare interes și constituind astfel de sine o bază temeinică pentru dezvoltarea noastră culturală.

E de datoria fiecărui bun român să ia cunoștință de valoarea acestei colecții, consultând Catalogul Cărților «Minervei».

Cereți gratuit la toate librăriile «CATALOGUL CĂRȚILOR MINERVEI».